

**Ці чакаць
рэгенерацыі
цэнтру Полацка?**

С. 2 — 5

**Ян Булгак:
пераклад ёсць,
а што далей?**

С. 6, 8

**Метадыст
у чатырох
іпастасях**

С. 7

**Падзеі — розныя,
а праблемы —
аднастайныя?**

С. 12 — 13

**Невядомыя
Нэмэн
і Рэйтан**

С. 14 — 15

Фота Юрыя ІВАНОВА

КНЯЗЬ ІЗЯСЛАЎ: КНИГА ДЫ МЕЧ

Скульптар Аляксандр Прохараў завяршае працу над новай манументальнай аздобай для Заслаўя, што з'явіцца там акурат напярэдадні Дня беларускага пісьменства, святкаванні з нагоды якога сёлета пройдуць 6 — 7 верасня. Адной з адметных пластычных работ стане памятны знак князю Ізяславу. Той, як вядома, таксама меў дачыненне да традыцый асветніцтва ды кніжніцтва на нашай зямлі. Наш фотакарэспандэнт зрабіў здымак у майстэрні творцы.

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА
НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

Знянацку і без "візы": журналіст "К" + мясцовы інсайдар ва ўстановах культуры

У папярэднім "коле" сваіх камандзіровак па краіне я наведваў абласныя цэнтры, дзе мяне цікавілі, перш за ўсё, лічбы: даследаваў, як установы культуры там фінансуюцца з бюджэту і якім чынам прыцягваюць пазабюджэтныя сродкі. Вядома, у гутарках з кіраўнікамі розных узроўняў мы закралі іх працу наогул. Гэтым жа разам будзем пісаць якраз пра тое "наогул" у розных гарадах ды раёнах рэспублікі. Зменіцца і падыход у асвятленні ваяжу. Калі ў мінулым "коле" мы, як правіла, папярэдзвалі кіраўнікоў арганізацый аб тым, каб яны рыхтавалі да нашага прыезду каву з печывам, то цяперашнія візіты можна ахарактарызаваць фразай "як гром сярод яснага неба": папярэдніх дамоўленасцей пра іх няма. Да таго ж у якасці асноўнага нашага эксперта выступае, уласна, не журналіст, а карэнны жыхар, які пагадзіўся скласці кампанію ў шпацыры па ўстановах культуры. Натуральна, вызначаных адвольна. Мы пачынаем! З Брэсцкай вобласці...

Алег КЛІМАЎ
Мінск — Пінск — Мінск

**Хто ходзіць
раніцай у ДК...**

...А палове пятай раніцы з боку вакзала ў Пінск увайшоў чалавек. Агледзеўшы практычна пусты прывакзальны пляц, ён падумаў: "Не, гэта не Рыа-дэ-Жанейра... Гэта значна лепш..." Па шляху да гатэля мужчыну спыніла нейкая асоба і папрасіла закурыць.

— А што, бацюхна, — спытаў госьць, працягнуўшы запальнічку, — дасягненні і недахопы ў сферы культуры ў вас у горадзе ёсць?

**Пінск: сярэдні
заробак,
кадры
і "кадры"
ды крыху
аптымізацыі**

І ў вас — два семсот?

— Каму і аптымізацыя — дасягненні з недахопамі, — адказала асоба, і на тым кароткая размова завяршылася...

Даспаўшы ў нумары, спецыяльны карэспандэнт газеты "Культура" (у госьці Пінска, утэўнены, вы ўжо пазналі мяне) звязався па мабільным з тым, з кім яму трэба было даследаваць культурныя асновы Пінска. Месцам сустрачы прызначылі гарадскі дом культуры...

Я быў у курсе таго, што горад рыхтуецца да правядзення абласнога фестывалю-кірмашу "Дажынкi", але ява пераўзышла чаканні. Пінск перакапаны літаральна ўвесь. Аўтамабільныя каментуюць разруху ў ёмістых выразах, але прадчуваюць светлую будучыню. Рамантуюцца, рэстаўруюцца асобныя будынкi — усё, на што адпушчаны сродкі.

ГДК. Краны, нейкія спецмашыны, людзі... Легкі пыл забівае нос. Чарговы мой чых апыраджае голас:

— Алег?..
— Юрый?..

Знаёмца: Юрый ГРАМОВІЧ, дырэктар святочнага агенцтва, якое спецыялізуецца на прадастаўленні

насельніцтву забавляльных паслуг. Аднак у надыходзячых "Дажынках" структура не занятая, хоць гарадскім уладам прапанавалася ідэя "альтэрнатыўнай пляцоўкі", дзе дэманстравалі б сваё мастацтва маладыя выканаўцы. "Для ўлад цяпер галоўнае — паспець скончыць рамонт, — тлумачыць Юрый. — На жаль, не заўсёды ўдаецца пераканаць інстанцыі ў неабходнасці таго або іншага праекта..."

Прайшоўшы ўнутр будынка, на прахадной даведваемся, што ў адным з памяшканняў праходзіць нарада з удзелам кіраўніцтва горада, на якой абмяркоўваюцца пытанні тэатраў і якасці рамонтаў устаноў. Чакаем дырэктара ГДК Алега ЖУКА, фланіруючы па паверхах. Мой напарнік кажа: "У горадзе — два дамы культуры, і адзін з іх, на жаль, пачынае ператварацца ў гандлёвы цэнтр. Я маю на ўвазе "Трыкатажнік", частка плошчаў якога здадзена ў арэнду пад крамкі, цырульню, кавярню..."

Кажучы пра "плюсы" і "мінусы" ў кантэксце культуры горада наогул, Юрый адзначае: добра, што установы сферы проста працуюць. Дрэнна

ж тое, на яго думку, што, напрыклад, у горадзе праходзіць не так шмат канцэртаў папулярных артыстаў. "У Беларусі, калі вы не ў курсе, Пінск называюць "канцэртнай ямай", — канстатуе Грамовіч. Вінаваціць у сітуацыі, якая склалася, Юрый мясцовых арганізатараў выступленняў: "У іх асаблівы менталітэт: бачачы, што за тыдзень да канцэрту білеты прадаюцца дрэнна, яны адмяняюць яго, не беручы ў разлік і асаблівы менталітэт беларускай публікі, якая кідаецца скупляць білеты толькі за пару дзён да канцэрта. У выніку, і артыстаў сюды амаль перасталі прывозіць, і глядач нікога не чакае..." Тым не менш, Юрый — аптыміст: "Калі вы будзеце ў Пінску дні тры, у ім ёсць што паглядзець і куды схадзіць: набярэжная, Музей Беларускага Палесся, Драматычны тэатр..." Увогуле, наш кансультант і гід, сам таго не ведаючы, амаль паўтарыў мне маршрут, якім я і збіраўся абвісяці Пінск, праўда, за адзін дзень...

Працяг артыкула
чытайце
на старонках 10 — 11.

Акцэнт тыдня

“Гарадок культуры” і дробны шрыфт

Дэлегацыя туркменскіх дзеячаў культуры здзівіла на мінулым тыдні дзеячаў культуры беларускай пад час творчай сустрэчы ў Нацыянальным гістарычным музеі. І нават не тым, што заробак кіраўніка дзіцячай школы мастацтваў у Туркменістане складае ў эквіваленте 1000 долараў (хоць вочліва здзіўлення прабег паміж прысутнымі з нашага боку і доўга фланіраваў у паветры залы з партрэтамі шляхцічаў), а тым, што, адкрываючы ўстанову культуры, як і любую іншую, там прынята адкрываць і жылы дом для яе супрацоўнікаў. А то і “гарадок культуры”. А яшчэ ёсць у іх “гарадок навукі”, “гарадок эканомікі” і гэтак далей...

Сяргей ТРАФІЛАЎ

І гэтак уражанне прадстаўнікоў сталічнай культуры, мяркуючы, як мінімум падвойца ў іх калегі рэгіянальных. Бо ў шэрагу выпадкаў стабільная і доўгатэрміновая праца як маладога, так і дасведчанага спецыяліста вызначаецца жыллем. І чым менш стан апошняга нагадвае пра скрыпучы ложак ды пакошаную тумбачку ў інтэрнаце, тым больш шанцаў у начальнікаў аддзелаў на месцах эканоміць камандзіровачныя на паездкі пад час працы камісій па размеркаванні. А пасля — не скардзіцца, што сітуацыя з года ў год паўтараецца. А тут нейкі міфічны “гарадок культуры”...

Урэшце, а дзе возьмеш? Для механізатараў — калі ласка, для дактароў і настаўнікаў — адшукаецца, а васьмь для культуры... Так, астаткавы прынцып. Урэшце, праблема актуальная не толькі ў раёнах, але і ў сталіцы. Ды ўсё ж існуюць механізмы. Вось і ў Купалаўскім тэатры, мяркуючы па ўсім, хоць часткова здымецца пытанне за кошт прадастаўлення артыстам арэнднага жылля. Пра гэта днямі сказаў у тэлеінтэрв’ю міністр культуры, назваўшы лічбу ў два дзясяткі праблем, якія маюць такім чынам вырашыцца. Ёткім жа шляхам, мяркуючы па выказваннях

у іншай гутарцы, мяркуючы рушыць і новы дырэктар Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі.

Так, “прабіць” арэнднае жыллё для сваіх супрацоўнікаў у выпадку нястачы іншых прыстойных варыянтаў, мяркуючы, — адна з найважнейшых задач для кіраўніка ўстановы культуры, начальніка аддзела ідэалогіі, культуры і па справах моладзі. Паўтаруся, ізноў кажу пра прыстойныя варыянты, а не праслаўленыя ложка з тумбачкай. Пабачыўшы іх, малады, ды любі, спецыяліст (любі, я ўпэўнены) у думках пачне пралічваць механізм браніравання зваротнага білета з “гасцінных” мясцін, дзе яго “так чакалі, так чакалі”, — акурат на дату заканчэння кантракта.

Не спраце тут і фактар творчай асобы, якой, нібыта, няма розніцы да побытавых варункаў, і прыклад: “Ды я сам з гэтага пачынаў...” “Жыццё даецца, каб жыццё тварыць...” Так, але тварыць удасца, калі ёсць, дзе жыць.

І яшчэ момант. Новае пакаленне — іншае, і яно чытае, як кажуць, дробны шрыфт. Не здзіўлюся, калі ў хуткім часе пачасцяцца выпадкі таго, што малады спецыяліст, не знайшоўшы тыя ж жыллёвыя ўмовы дастатковымі для пачатку працы — неадпаведнымі заяўленым пры размеркаванні (а такіх гісторый, дзе выпускнік прымае прапанаваныя “правілы гульні”, а пасля шкадуе два гады, у Сеціве нямаюць), — зробіць ручкай і будзе мець права нічога не выплачваць дзяржаве: умой і сапраўды няма. Не спраце тут і фактар творчай асобы, якой, нібыта, няма асаблівай розніцы да побытавых варункаў, і асабісты прыклад: “Ды я сам з гэтага пачынаў...” “Жыццё даецца, каб жыццё тварыць...” Так, але тварыць удасца, калі ёсць, дзе жыць. Прыстойна.

Пакулы жа, падаецца, наш прынцып: энтузіязм на два гады. Граблі відавочна распасцёрліся ў тым жа стане і на тым жа месцы. Бачыце іх? **К**

Так сказаў Гарбук...

Днямі народнаму артысту Беларусі, знакамітаму “купалаўцу” Генадзю ГАРБУКУ споўнілася 80 гадоў. Сёлета Генадзь Міхайлавіч, падаецца, не пагаджаўся ні на адно інтэрв’ю да свайго юбілею. А рэдакцыя “К” аказалася адзінай, хто дамовіўся з легендарным артыстам на размову пасля ягонага “круглай” даты. Цікава, чаму калегі не парупіліся? Затое — маем шыкоўны эксклюзіў! Вось што сказаў маэстра нашаму рэдактару Надзеі Бунцэвіч у адказ на адно з яе пытанняў:

— Што такое тэатр? Я працытаваў бы словы народнага артыста Беларусі, рэжысёра Дзмітрыя Арлова, у якога мне ў свой час пашчасціла вучыцца: “Тэатр”, — казаў ён, — гэта трыбуна для выхавання людзей”. Я таксама спавядаю гэтую формулу. Бо іначай мастацтва ператвараецца ў балаган для забавы. Праўда, апошнім часам тэатры, вымушаныя дбаць пра грошы і запаўняльнасць залы, усё часцей скіроўваюцца да лёгкіх камедыяных пастановак, часам не лепшага гатунку, бо гэтага прагне публіка. Яе, пэўна, у былыя дзесяцігоддзі так “перакармілі” ідэалогіяй, што пайшла зваротная рэакцыя — нешта настал “алергія” на сур’ёзнае мастацтва. Але асабіста для мяне лепшымі ў цяперашняй афішы нашага тэатра застаюцца такія спектаклі, як “Пінская шляхта”, “Людзі на балоце”, “Не мой”. І тое, як горада прымаюць іх глядачы, пакідае надзею на тое, што кірунак адно на забавляльнасць — часовы... (Поўны тэкст інтэрв’ю з Генадзем Гарбукам чытайце ў адным з наступных нумароў “К”.)

Фота Юрыя ІВАНОВА

У 2012-м група энтузіястаў завяршыла эскізны план рэгенерцыі Верхняга замка ў цэнтры Полацка. Згодна з праектам тэрыторыю Верхняга замка плануецца пераўтварыць у паркава-архітэктурны і музейны комплекс, насычаны фрагментарна адноўленай гістарычнай забудовай гэтага месца. Прычым аўтары даволі смела “спалучылі эпохі”: на іх рэндах — драўляныя вежы часоў зараджэння Полацка суседнічаюць з фартыфікацыйнымі ўмацаваннямі XVI стагоддзя, а тыя, у сваю чаргу, — з будынкамі ўжо XIX-га... Пляны ёсць і на іншыя раёны старадаўняга горада. У “круглым сталё”, зладжаным рэдакцыямі газеты “Культура” і “Краязнаўчай газеты”, які быў прысвечаны аднаўленню гістарычных дамінантаў найстаражытнага беларускага горада, узялі ўдзел старшыня Беларускага фонду культуры, старшыня Беларускага камітэта Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС), галоўны рэдактар “Краязнаўчай газеты” Уладзімір ПЛЕП, галоўны дырэктар міжнароднага радыё “Беларусь”, паэт, Ганаровы грамадзянін горада Полацка Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ, начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Полацкага райвыканкама Віктар ПОЛУШКІН, дырэктар Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка Тамара ДЖУМАНТАЕВА, гісторык і археолаг Сяргей ТАРАСАЎ, дацэнт Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта Уладзімір ЦЯЛЕЖНІКАЎ, а таксама рэдактар аддзела газеты “Культура” Ілья СВІРЫН.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ: — Не буду вызначаць месца нашай першай сталіцы ў рэйтынгу беларускіх адметнасцей: кожны пагодзіцца з тым, што Полацк — у самым версе іх пераліку. І мы, палачане (хай сабе і з мінскай прапіскай), робім усе магчымыя захады для развіцця свайго любімага горада. Так, гэта кроплі, але менавіта з іх і складаюцца рэкі ды моры. Прыкладам, не так даўно быў ініцыяваны збор сродкаў на аднаўленне фрэсак у Спаса-Ефрасіннеўскім саборы. І справа нават не толькі ў сабраных грошах — перадусім мы ставілі за мэту прыцягнуць грамадскую ўвагу. Сёння перад намі — падобная задача: наданне галаснасці тым задумам па рэгенерцыі гістарычнага цэнтру Полацка, якія з’явіліся ў апантаных патрыётаў свайго роднага горада і сваёй краіны.

Уладзімір ЦЯЛЕЖНІКАЎ: — Пра ролю Полацка ў беларускай гісторыі нагадваць будзе нават залішне, і я перакананы, што першая наша сталіца павінна выконваць вельмі важную ідэалагічную функцыю, спрыяючы адзіноству нацыі. Але... Што мы маем у выніку? Турыста, які прыязджае ў горад, можна заняць усяго на пару гадзін. Ёсць асобныя аб’екты, не спалучаныя ў адзіную зону. А падыход павінен быць прынцыпова іншым: Полацк належыць разглядаць як адзінае цэлае. І менавіта такую спробу мы пачалі рабіць тры гады таму разам з навукоўцамі Сяргеем Тарасавым і мастаком Сяргеем Цімохамым (вечная яму памяць).

Сяргей ТАРАСАЎ: — Вядома, у Полацку зроблена ўжо багата — той жа першы на Беларусі музей-запаведнік... Тут ёсць на што паглядзець. Аднак турысту важна не толькі наведаць асобныя цікавосткі, але і адчуць атмасферу горада. Прыязджаеш у Рыгу ці ў Талін — і адразу апынаешся ва ўнікальным культурным асяроддзі, прасякнутым даўняй. Наша задача — аднавіць яго і ў Полацку. Задача, трэба адзначыць, не з простых: значна лягчэй адрэстаўраваць асобны помнік спадчыны (хай сабе і такі маштабны, як ансамблі ў Міры і Нясвіжы), чым змяніць горадабудаўнічую сітуацыю.

Уладзімір Цялежнікаў: “Мяне непакоіць пазіцыя горада: цалкам “за”, але толькі на словах. Як быццам павінен нехта прыйсці, усё зрабіць, а мы будзем толькі згодна ківаць галавой”.

Але ўсё адно гэтым неабходна займацца. Бо сёння, па сутнасці, Полацк трымаецца на сваёй міфалагіме. Людзі з усяго свету прыязджаюць, каб дакрануцца да мінуўшчыны...

Уладзімір ЦЯЛЕЖНІКАЎ: — І атрымліваюць расчараванне... Лепшая частка таго, што мы сёння маем, была зроблена яшчэ гадоў трыццаць таму, пры легендарным

Зваротная сувязь: рэплікі і каментарыі

Алесь СУША, намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці:

— Дзякуй за аптымістычны погляд Юрыя Чарнякевіча на развіццё Палесса, выказаны ў артыкуле “Палескі Эдэм, які сніцца і мне”! Таксама вельмі люблю Прыпяць і наша Палессе. Як кажуць, дай Бог плана з тым жа караблём спраўдзіцца...

Адно, што турбуе — гэта перспектыва знішчэння таго, за што мы любім Палессе: яго аўтэнтыкі і архаікі. Што ні кажы, але вялікай шкоды можа нарабіць уварванне натоўпаў турыстаў, з аднаго боку, у і без таго аслабленую ўрбанізацыяй ды меліярацыйнай эксістэму Палесса, а з іншага — у моцна пашкоджаны тэхнічным прагрэсам і меркантильнымі каштоўнасцямі духоўны свет палескіх вёсак.

Калі яшчэ гадоў трыццаць-сорок таму менавіта Палессе (найперш — Заходняе) было арэалам найлепш захаванай традыцыйнай культуры, то сёння гэта ўжо не так. Палешукі адаптаваліся да новага жыцця. Не буду казаць пра Кобрынскі раён, даволі блізкі да Брэста і таму ад яго даволі моцна залежны. Але нават

Ці патрэбны турысты Палессю?

такія аддаленыя ад “цывілізацыі” ды абласных цэнтраў Столінскі і Лунінецкі раёны дзякуючы развіццю прадпрыемальніцтва (дзе “ягаднага”, дзе “агурковага”, дзе “морквавага” — арыентаванага на экспарт ці яшчэ якога), тэхнічнаму развіццю, пашырэнню пратэстанцтва і іншым фактарам непазнавальна змяняюцца. Сёння ў гэтым краі, нават на глухіх Альманскіх балотах, нашмат больш складана знайсці архаічныя драўляныя пабудовы, якія так вабілі і здзіўлялі хыхароў мегаполіса.

Натоўпы турыстаў могуць данішчыць тое, што яшчэ засталося.

Таму параходзі і турыстычныя катары павінны разглядацца не як мэта

і дасягненне, а як сродак і ў комплексе з цэлым шэрагам іншых мер. Найперш ці не адначасова з імі павінна быць уведзена ў эксплуатацыю экалагічна бяспечная інфраструктура гатэляў, шляхоў камунікацыі, адпаведнае інфармацыйнае забеспячэнне, сістэма ўзнаўлення пашкоджаных водных і лясных багаццяў, меры па захаванні

і развіцці традыцыйнай народнай культуры рэгіёна... Вось калі мясцовыя ўлады будуць падыходзіць да праблемы комплексна, то чарговая добрая ініцыятыва не стане дарогай у нікуды...

Дзмітрый ПУСЦІЛЬНІК, акцёр, тэлеведучы:

— Яшчэ адна рэч, пра якую хацелі сказаць у працяг свайго маналага “Дзе ты, Шэрлак.by-2?” у “К” № 29 за 2014 год. “Беларусьфільм” — вядома ж,

выдатная студыя са сваёй доўгай, слаўнай гісторыяй, дзе яшчэ працуюць тыя людзі, што мелі дачыненне да самых лепшых яе карцін: грымёры, касцюмеры, рэжысёры, мастакі-пастаноўшчыкі і гэтак далей. Але стаўленне да іх з боку працадаўцаў, у тым ліку і замежнікаў, якія здымаюць у нашай краіне, мякка кажучы, не самае лепшае. Складваецца часам уражанне, што ў іх паслугах

наогул не маюць патрэбы, што ніхто не зацікаўлены ў тым, каб захоўваць кадры, забяспечваць іх натуральную пераемнасць, пестыць іх, кштальтаваць сапраўдных прафесіяналаў, якія гадамі напрацавалі каласальны вопыт і высокае майстэрства. Іх трэба шанаваць: гэта ж школа, наша нацыянальнае багацце ў кінасферы! А з некаторымі з іх у пэўных сітуацыях размаўляюць на ўзроўні “не падабаецца нешта — звальняйся...”, сведкам чаго быў неаднойчы. Шчыра скажу, сэрца крывёю абліваецца, калі я бачу, як ставяцца да гэтых людзей... Яны

ж, упэўнены на сто з лішнім працэнтаў, і могуць зняць выдатны айчыны серыял хоць на нацыянальную, хоць на замежную тэматыку, перспектывы якіх і абмяркоўваюцца на палосах газеты!

І што? Сыйдзе гэтая эпоха, і тады ўсім у адзін момант стане лепш ды лягчэй, чым было? Я ў гэтым, мякка кажучы, зусім не упэўнены. Замест чалавека, які ўсё вырашыў бы за

Кадры нашага кіно

пяць хвілін, прыйдзе юнак, што паўгода будзе толькі ўнікаць у спецыфіку працы. Усё ж больш беражліва трэба ставіцца да таго пакалення Графесіяналаў з вялікай літары. Тым больш, колькі іх засталося...

Або ўзяць сам складаны механізм кінастудыі, з якім сутыкаюцца творцы і які замаруджае цікавыя ідэі і парыванні мастакоў. Неабходна змяняць рычагі і механізмы кінавытворчасці, перабудоваць эканоміку. Патрэбны добрыя менеджары, эканамісты, а для гэтага — новыя прававыя акты ў названай сферы.

Каб механізмы вырашэння пытанняў не былі местачковымі

тое, што з тэрыторыі Верхняга замка трэба прыбраць бальнічны комплекс, казалі ўжо даўно. Прыбралі. І цяпер не ведаюць, што з гэтым усім рабіць. Бюджэтныя грошы ідуць на ўтрыманне "чырвонай бальніцы" — проста, каб не развалілася. Адсюль і выснова: калі няма канкрэтыкі адносна функцыянальнага прызначэння, вельмі складана ўбачыць мэту ды перспектыву развіцця.

Уладзімір ГЛЕП: — А што трэба, каб адзінае бачанне з'явілася?

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — На мой погляд, для пачатку патрэбна вызначыцца з генпланам гістарычнай часткі Полацка — з абавязковай канкрэтызацыяй прызначэння кожнага аб'екта — і няўхільна яго прытрымлівацца.

ма паставілася да нашай сённяшняй сустрэчы з вялікай увагай. І перш чым папракаць яго ў браку ініцыятывы, трэба ўзяць пад увагу відэавочнае: у Полацку ёсць процыма надзённых і зладзённых праблем, якія чакаюць свайго вырашэння. Скажам, той жа стан устаноў культуры... Вунь кінатэатр ужо колькі гадоў рамантуюць!

Віктар ПОЛУШКІН: — Песімізм тут недарэчны: мы рухаемся наперад, хай сабе і маленькімі крокамі. Завяршаем школу мастацтваў, хочам давесці да ладу Гарадскі дом культуры, затым і за кінатэатр возьмемся ўсур'ёз. Для заканчэння работ патрэбна 14 — 15 мільярдаў рублёў. Такіх грошай пакуль няма, але мы ўжо набылі 3D-абсталяванне, каб

Цэнтр Полацка. Рэгенерацыя?

дырэктары Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка Таццяне Рудавай: гэта і рэстаўрацыя Сафіі, і ўдала вырашаны помнік Скарыну, і тыя музеі, якія сёння з'яўляюцца гонарам Полацка, — уключна з карціннай галерэяй. (Дарэчы, з 1994 да 2006 гады дырэктарам быў Мікалай Ільніцкі. Музей тэатра адкрыўся ў 1998-м, як і экспазіцыя "Прагулка па Ніжне-Пакроўскай". Галерэя была адкрыта ў 2002 годзе, Дзіцячы музей — у 2004-м, Прыродна-экалагічны — у 2005-м. — **Рэд.**) Важна, што ўжо тады горад разглядаўся як адзіны комплекс.

У цэнтральнай частцы Полацка сёе-тое рабілася і пазней — асабліва ў той час, калі мэрам горада быў Уладзімір Тачыла. Але ж тады асабліва ўвага надавалася адлюстраванню перыяду Расійскай імперыі. Не маю нічога супраць, але адзначу, што Полацк найперш цікавы сваёй мінуўшчынай IX—XVI стагоддзяў. А для таго, каб больш выразна яе "праявіць", за апошні час не зроблена бадай нічога. Выключэнні — зусім няўдалы, на маю думку, помнік Ефрасінні Полацкай і, наадварот, цудоўны помнік Усяславу Чарадзею, які быў сапсаваны дрэннай пастаноўкай.

Ва ўсялякім выпадку, усё гэта — асобныя несістэмныя і лакальныя рашэнні, якім бракуе сістэмнага падыходу. Вось свежы прыклад. Пра

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — Але ж генплан Полацка ўжо зацверджаны — перарабляць яго будзе і дорага, і складана...

Уладзімір ГЛЕП: — Наўрад ці гэта прынцыпова невырашальная праблема. І калі трэба ўносіць у генплан карэктывы (а па ўсім відаць, што без іх не абыходзіцца), значыць, тыя грошы належыць выдаткаваць. Дый не думаю, што гаворка ідзе пра нейкія касмічныя сумы.

Віктар ПОЛУШКІН: — Для нас вельмі важна, што мы сёння абмяркоўваем тут гэтую тэму — магчыма, з вялікім спазненнем. Я згодны з тым, што генплан належыць перагледзець, і галоўная мэта на сёння — аб'яднанне лакальных праектаў у адну цэласную сістэму. Калі гэтага не дасягнем цяпер, далей зрабіць тое будзе нашмат больш складана. Каб мы не наламалі дроў, павінна існаваць цэласнае бачанне канцэпцыі развіцця Полацка.

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — Мяне непакоіць пазіцыя горада: цалкам "за", але толькі на словах. Як быццам павінен нехта прыйсці, усё зрабіць, а мы будзем толькі згодна ківаць галавой. Мы, палачане з розных куткоў свету, дапаможам чым можам. Але ж сама ініцыятыва мусіць зыходзіць менавіта ад муніцыпальных улад.

Ілья СВІРЫН: — Мушу засведчыць, што кіраўніцтва райвыканка-

частку гэтых сродкаў установа магла зрабіць сама.

Уладзімір ГЛЕП: — Ніхто і не разлічвае на тое, што маштабныя праекты будуць ажыццяўляцца толькі сіламі мясцовых улад. Але гэта ніяк не змяняе галоўнага: ініцыятыва ўся адно павінна зыходзіць ад Полацка. І менавіта мясцовыя ўлады мусяць ступаць у тыя дзверы, за якімі ім могуць дапамагчы.

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — Я хацеў бы звярнуць увагу яшчэ і на такі момант: Полацкі музей-запаведнік мае сціплы абласны статус.

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — Статус у нас — рэспубліканскі, але падпарадкаванне — абласное.

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — Як паказвае практыка, прамежкавае зв'язно — вобласць — пачынае саборнічаць з Полацкам, і ў Віцебску грошай асвойваецца значна больш. Хаця дзяржаўнае мысленне павінна дыктаваць акурат адваротны прыярытэты. Нездарма яшчэ пры савецкай уладзе такія аб'екты, як Полацк, мелі самы высокі статус.

Ілья СВІРЫН: — Дарэчы, а ці разглядаўся пры стварэнні плана рэгенерацыі эканамічны аспект? Колькі гэта будзе каштаваць, якія перспектывы?..

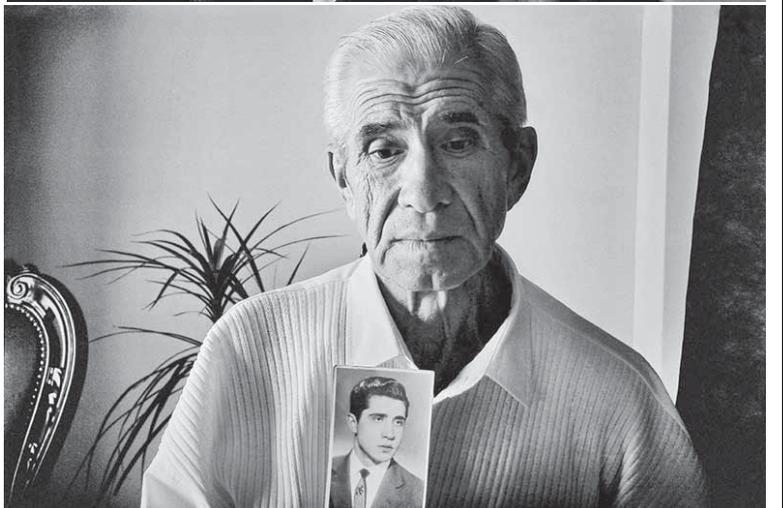
Працяг дыскусіі чытайце на старонках 4 — 5.

Фотасюжэт нумара

"Партрэт з партрэтам"

У сённяшнім "Фотасюжэце нумара" — кадры з фотасерыі Вадзіма Качана "Партрэт з партрэтам" і "Партрэт з партрэтам. Здымак даўжынёй у жыццё".

Пра тое, як фатограф ствараў прадстаўленую ў нумары серыю, чытайце ў рубрыцы "На маю думку..." на старонцы 5.

Зваротная сувязь: рэплікі і каментарыі

"Суб'ектыўнасць новага" / № 27

Андрэй Барысавіч Дубінін: "Вельмі трапна, без цукру, падазены культурны гарызонт вакол разгледжаных работ..."

"А бібліятэка будучыні вам не патрэбная?"-2" / № 27

Людміла: "Згодна цалкам з Наталляй і Марынай, калегамі з гродзенскай і мінскай бібліятэкай. Я ўжо раней выказвала думку наконт таго, што бяздумнае закрыццё бібліятэк яшчэ дасца ў знакі, а спадарыня Марына пацвердзіла сёння мае разважанні. У Наталлі Свірыда мне імпануе выказванне аб тым, што галоўная мэта бібліятэкі — рэклама кнігі і кіраўніцтва чытаннем, асабліва дзяцей школьнага ўзросту. Практыкі-бібліятэкары змагаюцца за прэстыж прафесіі, таму з паважаным Віктарам Марціновічам у палеміку ўступаць не буду".

"Шчаслівае пачуццё адзіноты" / № 27

Nina Dudyshko: "Згодна з вамі, Валерыі: дзе нарадзіўся, там і згадзіўся. А талент патрабуе ўзнаўлення сіл і падзарадка нават і адзінотай".

"Прынцып бумеранга" / № 19

Светлана Глембоцкая: "Цэлая эпоха літаральна выпала з памяці. І якая эпоха! Трэба праз такія музеі, як у Мікалая Пянкраты, вярнуць гістарычную праўду".

"Глянцавы Макс: Вымавіць какетлівае "сэксі" / № 28

Людмила Захаревич: "Згодна са спадарыняй Ганнай у тым сэнсе, што няма рэкламы беларускай літаратуры. Для мяне стаў крылатым выраз, пачуты ад пісьменніцы Алены Масла некалькі гадоў таму: "З кожнай кнігі трэба

рабіць падзею". На асабістым вопыце па папулярнасці дзіцячай беларускай літаратуры ў гэтым пераконваюся не раз".

Марына Баброўская: "Наймаць лігагента? Але ж іх і няма ў нас..." Вось у гэтым і праблема. Ды не толькі для літаратуры, напэўна. "Школа, тэлебачанне ды іншыя медыя нават не спрабуюць тлумачыць, як адрозніць якаснае ад няякаснага, сапраўднае ад падробкі". А мне падаецца, што да такога разумення кожны чалавек у стане дайсці самастойна — варта толькі яго заахвоціць да гэтага".

Anna Kislitsyna: "Для адрознення і разумення трэба ўвесь час паказваць узор якаснага... Добры густ — не тое, што даецца ад нараджэння. Гэта тое, што фарміруецца на падставе ведаў. Напрыклад, чалавеку, які рос на турэцкім шырспажыве, цяжка зразу мець прыгажосць вышыванкі, расшыфраваць яе ўзоры, адчуць фактуру саматканнага палатна... Я збіраюся напісаць, як прывучалі раней да добрай паэзіі праз кнігі пра прыроду".

Дзяжурны па нумары

Абысці фармат, каб слухаць сваё

Паняцце “радыёфармат” знаёмае многім аматарам музыкі. Згадваецца, як я яшчэ школьнікам тэлефанаваў на беларускія FM-станцыі з пытаннем: чаму на вашых хвалях ніколі не пачуць так званай альтэрнатыўнай музыкі айчынных выканаўцаў? Гучаў аднолькавы адказ: гэта не наш фармат. Атрымліваецца, што вялікі пласт беларускай музыкі, у тым ліку айчынныя бардаўскія песні ці той жа эксперыментальны рок (гэты спіс можна доўжыць), не варты ўвагі сярэднястатыстычнага беларуса...

ТЭКСТ

Кастусь АНТАНОВІЧ,
рэдактар аддзела газеты “Культура”

Мне могуць запыраць: маўляў, слухай сваіх выканаўцаў праз Інтэрнэт, набывай іх кружэлкі ды хадзі на канцэрты! Як аказалася, тут і пачынаюцца ўсе праблемы. Пагадзіцеся, аддаваць грошы за дыскі невядомага выканаўцы мала хто адважыцца, як і за білеты на іх канцэрты. І менавіта радыё (поруч з тэлебачаннем) з’яўляецца тым шляхам прадставіць, а дакладней — “прапіярыць” шырокай грамадскай творчасць асобнага выканаўцы ці музычнага гурта. Адчуваю, што і тут са мной не пагодзіцца многія “мэтры айчыннага шоу-бізнесу”, прамаўляючы словы прыкладна такога зместу: “Як вам не сорамна такое пісаць! На айчынных тэлеканалах столькі перадач, дзякуючы якім запальваюцца ўзыходзячы “зоркі” беларускай эстрады!” Але ў тым і справа, што, па-першае, гэта зоркі менавіта эстрады, а па-другое, падбор усіх гэтых патэнцыйных зорак адбываецца часцей за ўсё суб’ектыўна прадзюсарамі тэлеканалаў.

Вось і атрымліваецца: сабраўся самастойна досыць цікавы калектыў, стварыў някепскі альбом, “патусіў” колькі гадоў у андэграўндзе, жывучы марамі пра вялікія канцэртныя пляцоўкі, — і распаўся з-за банальнага: з-за праблем здабыцця хлеба надзённага.

Дык што ж рабіць? І надалей выканаўцам ды іх патэнцыйнай аўдыторыі застаецца хіба наракаць на кепскі лёс?

А чаму б у такім выпадку не стварыць адпаведную інтэрнэт-радыёстанцыю? Радыё, на віртуальных хвалях якога гучала б выключна беларуская “нефарматная” музыка. Перакананы, што яно не згубілася б сярод тысяч разнастайных каналаў, якія можна адшукаць у Сеціве. Пры гэтым стваральнікам віртуальнага радыё не трэба набываць дарагое абсталяванне, рэгулярна плаціць за частоты, рэгістравацца і атрымліваць ліцэнзію. Няўжо ў нашай краіне няма здатных на такі крок, і давядзецца чакаць, пакуль за нас гэта зробіць тыя ж палякі ці літоўцы, як гэта здарылася з алічбоўкай ды інтэрнэт-публікацыяй беларускай перыёдыкі 1920 — 30-х гадоў? Думаю, для такой справы знойдуцца і спонсары — учарашнія, а мо і сённяшнія заўзятары “нефарматных” беларускіх фестываляў.

Вось і атрымліваецца: сабраўся самастойна досыць цікавы калектыў, стварыў някепскі альбом, “патусіў” колькі гадоў у андэграўндзе, жывучы марамі пра вялікія канцэртныя пляцоўкі, — і распаўся з-за банальнага: з-за праблем здабыцця хлеба надзённага.

Падзяліўшыся сваімі думкамі адносна такой інтэрнэт-радыёстанцыі з калегам, атрымаў добрую заўвагу: каб радыё было папулярным, яго павінны, найперш, слухаць у аўтамабілі. Ці рэальна для віртуальнага радыё трапіць у кожную машыну? Безумоўна! Як высветлілася, для таго, каб гэта ажыццявіць, у аўтаматара павінна быць усяго толькі магнітола з падтрымкай Bluetooth-злучэння альбо FM-трансмідар (гаджэт, даступны кожнаму) і смартфон. Перавага віртуальнага радыё яшчэ і ў тым, што яго вяшчанне не абмяжоўваецца нейкай лакальнай тэрыторыяй, а даступнае літаральна ва ўсім свеце, дзе, вядома ж, ёсць Інтэрнэт.

І яшчэ колькі нюансаў вяшчання. Як дазваляе ўбачыць маніторынг, большасць інтэрнэт-радыёстанцый — так бы мовіць, “нямыя”: працуюць амаль цалкам аўтаматычна. Вядома, на іх хвалях гучыць музыка, але апроч яе там не пачуеш голаса вядучага. А каб нешта сказаць, трэба надаваць гэтай справе даволі шмат часу: весці перадачы, прымаць званкі, шукаць цікавыя тэмы. І вядома ж, займацца папулярнасцю самай радыёстанцыі. Але няўжо гэта немагчыма?

Хочацца спадзявацца, што неўзабаве такое “жывое” радыё будзе гучаць з дынамікаў аўтамабіля пад час аўтападарожжаў “К” і не толькі...

K

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара.

Пішыце на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77,

альбо на электронную скрыню kultura@tut.by,

тэлефануйце ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97,**абмяркоўвайце** на**facebook.com/kimpressby, vk.com/kimpressby,****twitter.com/kimpressby****odnoklassniki.ru/group/52156879339702**

Эскізы плана рэгенерацыі гістарычнага цэнтру Полацка.

Цэнтр Полацка.

(Заканчэнне. Пачатак на старонках 2 — 3.)

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — А як жа іначай! Па сваёй былой пасадзе — генеральнага дырэктара Аб’яднання арганізацыі бытавога абслугоўвання насельніцтва — я ведаю падыход да ўсіх падобных ініцыятыў кіраўніцтва краіны. Адрозніваць два пытанні: колькі каштуе і што гэта дасць? І пытанні такія, вядома ж, вельмі правільныя. Мы павінны разглядаць архітэктурны комплекс яшчэ і як бізнес-праект, а не проста прасіць грошы, апелюючы да сваёй даўняй гісторыі.

Выкладкі ў нас наступныя: для ўвасаблення Верхняга замка як адзінага архітэктурнага комплексу па нашых прыблізных разліках патрэбна каля пяці мільёнаў долараў. Гэта капейкі. Для прыкладу, кожныя трыццаць тысяч беларускіх турыстаў, якія, па афіцыйных падліках, наведваюць Полацк штогод, прыносяць у кансалідаваны бюджэт краіны мільён долараў: маюцца на ўвазе выдаткі на транспарт, харчаванне і г.д. Адпаведна, затрачаныя грошы могуць вярнуцца вельмі хутка.

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — Тым больш, калі ўлічыць, што, паводле нашай статыстыкі, Полацк кожны год наведвае не 30 тысяч турыстаў, а звыш 230 тысяч чалавек! Толькі ў маі ў нас было 35 тысяч наведвальнікаў — больш, чым у іншых музеях краіны, апрача Брэсцкай крэпасці. Але, калі шчыра, такая моцная плынь не спараджае належнага эканамічнага эфекту. Большасць прыезджае ў Полацк ледзь не транзітам, літаральна на адзін дзень. Прычына вядома: адсутнасць трывалых турпраграм і канцэпцыі развіцця турыстычнай дзейнасці і інфраструктуры...

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — Мы запланавалі ў рамках гэтага комплексу і кавярні, і невялічкія гатэлі. Таму я больш чым пера-

кананы, што ён будзе рэнтабельны, і менавіта з яго належыць пачынаць рэгенерацыю гістарычнага Полацка.

Ілья СВІРЫН: — Наколькі рэальныя, на вашу думку, перспектывы прыцягнення пазабюджэтнага фінансавання?

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — Цалкам рэальныя. Калі мы вызначымся з мэтай прызначэннем аб’ектаў, стане адрознівацца зразумела, дзе і якім чынам нам належыць шукаць грошы. Можна будзе падзяліць праект на часткі ды прапаноўваць іх інвестарам пад канкрэтныя праекты. Хочаш мець кавярню ў турыстычным цэнтры — укладай у яе свае сродкі ды стварай у вызначаным на плане месцы. Зразумела ж, што кавярні і гатэлі — справа прыватніка, а не дзяржавы. Адна ўмова: вытрымаць гістарычны знешні выгляд.

Або іншы прыклад: мы прапанавалі стварыць мемарыяльны знак, які адлюстроўваў бы першасны вобраз Сафійскага сабора — не XVIII стагоддзя, як сёння, а XII-га. Цана пытання — дзесяць тысяч долараў. Перакананы, што знойдзецца мецэнат, які ахвяруе такую суму — хаця б толькі дзеля таго, каб увекавечыць у бронзе сваё імя.

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — Мы, дарэчы, не так даўно завяршылі работы па добраўпарадкаванні тэрыторыі крынічкі каля Сафійскага сабора. Адпаведна, нешта ўсё ж дзеецца. У нас ёсць паслядоўнасць у вырашэнні даўно пастаўленых мэт.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ: — Я не спецыяліст у галіне турыстычнай інфраструктуры і таму хацеў бы закрануць іншы аспект — пашырэнне ведаў пра Полацк сярод самых шырокіх слаёў грамадскасці. Пэўныя зрухі тут, вядома ж, адбываюцца — прыгадайма

Каб механізмы вырашэння пытанняў не былі местачковымі

хаця б кніжку для школьнікаў, выдданую нядаўна ў “Пачатковай школе”. А якім мог бы стаць наступны крок? Лічу, Полацк заслугоўвае вялікага культурнага свята. Адно такую ідэю мы ўжо прапрацоўваем. Прычым сама гісторыя Полацка падказвае міжнародны фармат гэтага свята. Глядзіце, колькі тут повязей з усім светам: з Расіяй, Латвіяй, Літвой, Польшчай, Чэхіяй...

Ілья СВІРЫН: — Безумоўна, планаў вельмі шмат, і наўрад ці яны хутка ўвасобяцца ў жыццё. Што ж да рэгенерацыі будоваў... Тут, па-мойму, ёсць адна вельмі сур’ёзная небяспека: пакуль навукоўцы будуць спрачацца пра канцэпцыі ды падыходы (а не выпадае сумнявацца ў тым, што спрачацца яны будуць вельмі доўга), можа прыйсці куды больш упэўнены ў сваіх намерах інвестар ды адхіліць ласы кавалак у цэнтры горада пад супермаркет або казіно...

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — Таму і трэба адрозніваць вызначыцца з функцыянальным прызначэннем. І спыніць практыку будо-

вы дамоў заможных людзей на ўчастках, што маюць гістарычную каштоўнасць.

Ілья СВІРЫН: — Ёсць такія факты?

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — Мора! Апошняе ўдакладненне генплана было звязана акурат з тым, што гістарычныя землі ў цэнтры горада распрадаліся пад індывідуальнае будаўніцтва. Або такі выпадак: практычна побач з некропалем хацелі паставіць гатэль. І навуковы кіраўнік гістарычнага цэнтра Полацка Вадзім Гліннік заняў у дадзеным выпадку даволі пасіўную пазіцыю...

Віктар ПОЛУШКІН: — Полацк — горад старажытны, але ён працягвае развівацца, і працэс гэты ніяк не спыніць. Таму наша першачарговая задача — вызначыць тую зону, якія забудоваць трэба вельмі асцярожна. І самы першы

Ілья СВІРЫН: — А ці ёсць у такім выпадку гарантыя, што ўсім разнапрофільным уласнікам удадася паміж сабой дамовіцца і ніхто з іх не стане цягнуць коўдру на сябе? Які мае быць механізм вырашэння тых або іншых канфліктных пытанняў?

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — У свой час горад і краіна ўклалі ня мала сродкаў у аднаўленне Спаса-Ефрасінеўскага манастыра, і калі браць агулам, сёння апошні ў доборым стане, хаця нехта там трошкі сайдынг выкарыстоўвае... Але атрымалася такая рэч: тая сродкі, якія пакідаюць турысты, застаюцца ў Полацкай епархіі, хаця ўкладала ў рэстаўрацыю дзяржава...

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — У той самы час, мы сёння маем іншую праблему: амаль скончана раскрыццё старажытных фрэсак Спаса-Праабражэнскай царквы, але

для працягу рэстаўрацыйных работ самога архітэктурнага помніка фінансавання няма другі год. Паводле цяпершняга заканадаўства, дзяржава не можа выдатковаваць сродкі на тую аб'екты, якія не знаходзяцца ў дзяржаўнай уласнасці. Таму каб аглаціць працу ўнікальных даследчыкаў архітэктуры з Эрмітажа, мы вымушаны дамаўляцца з манастыром, які, дарэчы, шмат робіць для захавання спадчыны... І што атрымаецца: аб'ект прэтэндуе на ўключэнне ў Спіс сусветнай спадчыны, работы, якія там праводзяцца, унікальныя нават па еўрапейскіх мерках, а механізмы вырашэння пытанняў — нейкія зусім местачковыя...

Уладзімір ГІЛЕП: — Натуральна, агучэння сёння складаныя пытанні нельга вырашыць у момант, але важна і надалей працягваць нейкія канкрэтныя захады. У звязку з гэтым маю прапанову: давай-

На маю думку...

"Партрэт з партрэтам": дзесяцігоддзе тэмы

Пачатак серыі "Партрэт з партрэтам" быў пакладзены ў 2004 годзе. Сюжэт у ёй просты: партрэтуемы трымае ў руках свой жа фотаздымак, але зняты раней — скажам, у дзяцінстве, юнацтве. Галоўнае, што здымак зроблены ў часы СССР. Атрымліваецца параўнанне: розныя эпохі. Чалавек, народжаны ў Саюзе, лёгка пазнаецца па вачах: у іх заўсёды скаваны сум. Не істотна, дзе ён цяпер жыве: на радзіме ці за мяжой...

Вадзім КАЧАН,
фатограф, выкладчык фатаграфіі

Т Э К С Т

Чаму серыя? Яна дазваляе зірнуць на змены больш шырока. Партрэты здымаліся ў месцы, дзе жыве мадэль: у кватэры, доме ці на лецішчы. Святло — нескладанае: нішто не павінна адцягваць увагу ад галоўнай ідэі. Кропка здымак такая, з якой мы бачым чалавека ў жыцці і якой часцей за ўсё карысталіся ў бытавых фота часоў СССР, паколькі большасць маіх герояў (за рэдкім выключэннем) мелі ў альбомах кадры, выкананыя безыменнымі, бытавымі фатографамі.

Сваю ролю аўтара абмежаваў пэўнымі рамкамі. Па-першае, я не павінен быў выяўленчымі сродкамі (святло, колер, кропка здымкі, кадрыраванне) дэманстраваць стаўленне да героя. Па-другое, для мяне важна тактоўна, не акцэнтуючы на тым увагі, паказаць асяроддзе жыцця. Перад сабой ставіў задачу стварыць серыю здымкаў не застылых мумій, а — жывых людзей, ды адначасова засведчыць, як час паўплываў на іх. І яшчэ: у кожным фота — маленькая гісторыя. Я не даваў устаноўкаў, як мусяць паводзіць сябе чалавек у час здымак, — рэакцыя на мяне і працэс дапамагала выбудоўванню сюжэта.

Фатаграфія і час, час і фатаграфія — гэтыя два словы не з'яўляюцца сінонімамі, але для мяне фотаздымак неадрыўны ад часу. Фатаграфія — гэта, напэўна, адзіны від мастацтва, здольны спыняць час у момант спрацоўвання затвора камеры. Наступны націск на кнопку — новае імгненне. І працэс здымак становіцца ўнікальным, бо тое, што адзнята, не паўтарыцца ніколі, нават калі паміж здымкамі — імгненне. Яны розныя. Атрымліваецца тое, як мне здаецца, на фізічным, малекулярным або клетачным, біялагічным узроўні. Тыя, хто кажа, што фота існуе па-за часам, маючы на ўвазе не змест, а тое, што час віртуальна не адлюстроўваецца, не прачытваецца ў іх, крыху хітруюць: пройдзе год, пяць, дзесяць ці нават сто — і час абавязкова выявіцца. Калі не найпрост, дык тэхналагічна — па спосабе здымкі, друку, па вобrade думкі, бачанні аўтара, нарэшце.

Пам'ятаю, якое моцнае эмацыйнае ўздзеянне аказаў на мяне ўпершыню ўбачаны дагератып на сярэбранай пласцінцы. Партрэт быў зроблены ў сярэдзіне XIX стагоддзя. На ім — маладая прыгожая жанчына. Разглядаючы яе, адчуў, як у мяне мурашкі па скуры пабеглі. "Божа мой, — падумаў я тады, — яе прах ужо, напэўна, рассыпаўся, а яна ўсё зачароўвае і ўздзейнічае на мяне, мужчыну іншага стагоддзя..."

У 2004-м я зняў пятнаццаць партрэтаў. У серыю ўвайшло дванаццаць. Гэта была "лічба". Мой прынцып: у дакументальным фота нічога не змяняць. Дазвольце сабе толькі тое, што я мог зрабіць пад час друку негатыву пад павелічальнікам: нешта зацямяніць або асвятліць.

Першы варыянт — каляровы, затым — чорна-белы. Акурат апошняга кшталту здымкі лепш спалучаюцца адно з адным, з іх лаканічна і лёгка выстройваецца серыя. Імкнуўся падбіраць мадэлей сярод знаёмых, чыю гісторыю крыху ведаю. Яны рознага ўзросту і сацыяльнага становішча. Спачатку было жаданне да кожнага здымка прыкласці тэкст, але ў фатаграфіі — свая мова, і яна мае распаўсюдаць, праўда, крыху замоўчваючы, недагаворваючы, каб прымусяць фантазіраваць і дадумваць. Інакш здымак проста стаў бы ілюстрацыяй да тэксту, і глядач у ім шукаў бы пацвярджэнне прачытанага, і наадварот, у тэксце — убачанага.

Зрабіў некалькі двайных партрэтаў. Скажам, на адным — два стрыечныя браты Азамат і Барыс. У аднаго — асяцінскія карані, другі — беларус. У дзяцінстве яны разам выхоўваліся, іх у розным узросце разам жа фатаграфавалі ў атэль. Адзінства, братэрская любоў і лёгкая самаіронія выхоўвалі ад іх. Яны выраслі, сталі самавітымі людзьмі, але адносіны паміж імі не змяніліся.

Затым у 2012 — 2013 гадах вяртаўся да гэтай серыі, і яна вырасла да сарак работ. Здымкі праходзілі ў Мінску і Мінскім раёне. Мадэлі, бывала, самі прыходзілі з просьбай сфатаграфавачь іх. Тым часам, першая частка серыі (2004-га) удзельнічае ў выстаўках. У Мінску яна была паказана ў 2006 годзе ў кінатэатры "Перамога" (мне, дарэчы, падабаецца выстаўляцца ў грамадскіх месцах, бо так лягчэй дайсці да глядача, — музеі ж у нас часцей наведваюць спецыялісты і калегі), у экспазіцый групы "Шырыня 53", дзе я стаў мастацкім кіраўніком, на "Фотафоруме-2010". Разам з адным са сталічных тэатраў яна пабывала ў Парыжы пад час гастролей апошняга, увайшла ў выстаўку Саюза фотамастакоў Расіі, пабываўшы ў перасоўнай экспазіцыі ў шэрагу гарадоў, удзельнічалі работы і ў фестывалях "Фотаманія" Балтыйскага біенале ў Калінінградзе, "Kaunas Photo-2012" у Літве.

Новая частка, адзнятая ў 2012 — 2013 гадах, была прэзентавана пад час II Мінскага фотавыстаўляла, на выстаўцы "Арт-крок", яна ўвайшла ў экспазіцыю Міжнароднага фестывалю "РусАртФото" 2013 года.

Летась распачаў, а сёлета прадоўжыў здымкі зусім новай серыі — "Партрэт з партрэтам". Здымак даўжынёй у жыццё". Зараз з яе маю дзесяць работ у студыі. На нейтральным цёмна-шэрым фоне сфатаграфаваны мадэлі праз дзесяць гадоў пасля тых першых здымак, і ў руках яны трымаюць кадры не са сваіх альбомаў, а — зробленыя мной у 2004-м.

Але не ўсе мае колішнія героі дажылі да гэтага часу. Смерць з'яўляецца часткай зямнога жыцця чалавека... Заканчваецца новая серыя такім кадрам: ля помніка на магіле адной з маіх гераінь стаіць фатаграфія з серыі "Партрэт з партрэтам". З'яўленне новай серыі — можна сказаць, працяг першай, але тое зусім не азначае, што я не буду вяртацца ды працягваць здымаць "Партрэт з партрэтам". Буду. Абавязкова. Не думаю, што здымкі будуць паўтарацца, бо кожны чалавек — унікальны, і жыццё ў кожнага — сваё і не падобнае на іншыя...

Рэгенерацыя?

Уладзімір Цялежнікаў.

Навум Гальпяровіч.

Уладзімір Гілеп.

Віктар Полушкін.

Тамара Джумантаева.

Сяргей Тарасаў.

крок — даследаванне ды вывучэнне. Толькі на гэтым падмурку можна рабіць канкрэтныя прапановы.

Сяргей ТАРАСАЎ: — Для мяне як для археолага выраз "гістарычная глеба" мае цалкам рэальны змест, і калі я хаджу па Полацку, дык ведаю, што ў мяне пад нагамі. Таму хацеў бы адзначыць: ужо сёння неабходна распачынаць грунтоўныя даследаванні на тэрыторыі таго ж Верхняга замка.

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — Тым больш, склалася вельмі спрыяльная сітуацыя: тэрыторыя Верхняга замка фактычна вызвалена і для раскопак, і для далейшага стварэння турыстычнай зоны. Там засталася яшчэ некалькі лецішчаў, але ім ва ўсялякім выпадку накіраваны знос — не сёння, дык заўтра...

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — Праект рэгенерацыі гістарычнага цэнтра Полацка — папраўдзе маштабны, і таму сёння вельмі важна расставіць прыярытэты. Зрэшты, яны вымалёўваюцца самі сабой: пачынаць, без сумневу, трэба з Верхняга замка.

Ілья Свірын: "Безумоўна, планаў шмат, і наўрад ці яны хутка ўвасобяцца ў жыццё. Што ж да рэгенерацыі забудовы... Тут, па-мойму, ёсць адна сур'ёзная небяпека: пакуль навукоўцы будуць спрачацца пра канцэпцыі ды падыходы (а не выпадае сумнявацца ў тым, што спрачацца яны будуць доўга), можа прыйсці куды больш упэўнены ў сваіх намерах інвестар ды адхапіць ласы кавалак у цэнтры горада пад супермаркет або казіно..."

це мы ад нашага "круглага стала" звернемся да Навукова-метадычнай рады па ахове гісторыка-культурных каштоўнасцей з прапановай правесці выязнае пасяджэнне ў Полацку, заслухаць тую ідэю, якія прагучалі сёння, азнаёміцца з праектам Верхняга замка...

Віктар ПОЛУШКІН: — Будзем вельмі рады прыняць такую паважную дэлегацыю!

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ: — Але няма сумневу ў тым, што пачынаць трэба з Верхняга замка, з "чырвонай бальніцы", дзе нарадзіліся тысячы палачан, у іх ліку і я...

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — Мы ўсе пачыналі з таго, што хлапчукамі пад час кожнай паводкі шукалі ў рацэ манеты. У мяне іх было ажно 80 штук, нават дынарыі Вітаўта! Так робяць і хлапчукі сённяшня...

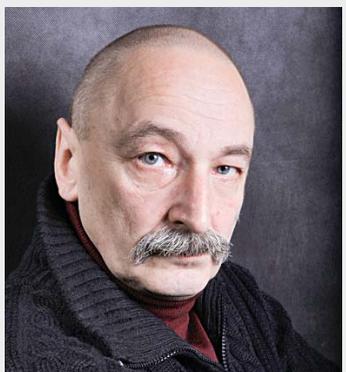
Ілья СВІРЫН: — І няўжо нешта знаходзяць?

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ: — Вядома! Скарбы, што тоіць у сабе Полаччына, — невычарпальныя...

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Валерый ВЯДРЭНКА за колькі гадоў пры падтрымцы фотарэсурсу "Знята" зафіксаваў стан беларускай фатаграфіі ў асобах на стыку нулявых і дзясятых гадоў XXI стагоддзя ў больш як трох дзясятках гутарак з майстрамі розных пакаленняў і мастацкіх платформ, аб'яднаных у цыкл "Сустрэчы з легендамі". Гэта зрээ, так бы мовіць, дрэва жывога. Ахвяруючы дзеля гэтага працай ва ўлюбёным кірунку — фотапластыцы, суразмоўца скончыў сваё пагружэнне ў сарцавіну зрэзу, а мо і сягнуў да каранёў. Гаворка — пра перакладзеную ім галоўную кнігу выдатнага фатографа XX стагоддзя, нашага земляка Яна Булгака. Праца над перакладам і, што істотна, яго будучыня ды асоба гуру пачатку мінулага стагоддзя — у маналягах Валерыя Вядрэнка.

За час пошуку павывідання "Эстэтыкі святла" паваенных гадоў стала зразумела: а яго не было пасля першадруку ў 1936-м у Вільні! Прызнацца, я ўжо і перагарэў крыху з ідэяй перакладу... Але лёс склаўся інакш: на дзесяць дзён выправіўся ў Познань на адкрыццё сваёй выстаўкі "Апосталы Гервят", а там мімаходзь кінуў арганізатарам пра пошукі. І яны за які дзень адшукалі кнігу Булгака ў варшаўскага букініста. Кошт быў роўны ганарару за выставачныя дні, які я і даручыў укладзі ў набыццё тома. І вось, праз пару тыдняў выданне — на руках.

Валерый ВЯДРЭНКА, фатограф

Фота Юрэна ЗАЛУЖНАГА

Сяргей ТРАФІЛАЎ
Булгак incognito

— Калі пачаў займацца фатаграфіяй, быў, на жаль, недасведчаны ў яе гісторыі на беларускай зямлі да вайны. Не цікавіўся? Так. Але і ў грамадскай прасторы не сустракаў "наводзячых". Толькі ў сеткавых размовах з фатографам Валерыем Лабко пачуў імя Яна Булгака. І тады ж выйшла ў нас кніга апошняга "Край дзіцячых гадоў". Але, хоць Валерый і быў на ўздыме з той нагоды, мне не трапілася абмеркаванняў не тое што зместу фаліянты, а хоць бы факта яго выхаду. Тады пацікавіўся асобай Булгака ў Сеціве і пераканаўся: нагода для шанавання постаці — не абы-якая.

Міма мяне не праскочыла заўвага Лабко: маўляў, прыспеў час разглядаць Булгака і як з'яву нашай культуры, а не толькі польскай ці літоўскай. Ды акурат тады нашым фатографам апаніравала малады фотакрытык: маўляў, а што вы зрабілі, каб Булгак стаў нашым? Яна рытарычна пыталася: ці чытаў хто з фатографу ягоныя кнігі, ці задаўся мэтай перакласці іх, ці парупіўся аб арганізацыі выстаўкі?.. Выснова: а якое вы, беларускія фатографы, маеце права казаць пры такім стане спраў, што Булгак — наш?

Мяне тыя словы зачэпілі. А праз літаратуру я даведаўся, што Ян Булгак — яшчэ і выдатны паэт, навуковец, у ягонай спадчыне шмат кніг і па фатаграфіі. Асноўная ж праца — "Эстэтыка святла", дзе ён падводзіць рысу пад сваёй творчасцю ды развагамі. Аб перакладзе гэтай кнігі я і пачаў задумвацца.

Першае — і апошняе

— Лёгка сказаць: "А давайце!" — ды не проста выканаць задуму, асабліва калі перакладамі не займаўся, а яшчэ ўлічым не самую сучасную мову, на якой пісаў Ян Булгак. Тым не менш, неабходна было адшукаць выданне "Эстэтыкі святла". Фатограф Юрый Васільеў паведаміў, што яе акурат тады перакладалі на літоўскую мову ў Вільнюсе. Але літоўскі перакладчык сказаў: "Працую з сінкамі-копіямі, а не з арыгіналам". А з нашых фотамайстроў, аказваецца, ніхто ў вочы Булгакаву працу не бачыў, але ж многія апярэюць ёй, гаворачы пра гісторыю айчыннага фота. Атрымаў інфармацыю пра кнігу ў прыватных руках у Гродне, але ж уладальніца, папярэдзілі мяне, не надта прыязна ставіцца да прапановы дазволіць скапіраваць тэкст ці прадаставіць яго ў часовае карыстанне.

так і па-руску, выклаў у Сеціва, тэкст прапанаваў і ў часопіс "Мастацтва". Водгукі былі станоўчымі. Таму ўзяўся і за самую "Эстэтыку святла", пастанавіўшы сабе перакладаць, прынамсі, старонку за дзень і мяркуючы адолець том за год. Заняла праца, у выніку, утвая большы адрэзак часу.

Мова мацінай "Рыгонды"

— Я ніколі не вывучаў польскую мову, але, маючы схільнасць да моў наогул, у Польшчы не пачуваў сябе чужынцам: было дастаткова беларускай і рускай моў. Але карані — у дзяцінстве ды юнацтве. Акурат тады я набываў польскія часопісы ў кіёсках (па аўторках, як цяпер памятаю), пасля на некаторыя, прысвечаныя культуры ды мастацтву, афармляў падпіску. Так рабілі многія прасунутыя мастакі: мы ведалі, не бачачы стужак, што здымаюць Бергман, Феліні, Вісконці, чыталі ў перакладзе нататкі Таркоўскага, недаступныя ў Саюзе праз абмежаваны наклад. Вось слоўнікам тады амаль не карыстаўся: мова тых выданняў была мне зразумелая. А спецыфічнага польскага асяроддзя я не меў, апроч праграм Польскага радыё,

мер, не рабіў кадры на пласціны. Але моманты тыя даволі хутка высьвятляліся.

Чаго не могуць "лайкі"?

— Кніга перакладзена, а што далей? Не хацелася б ісці шукаць падтрымкі ў палякаў, што чарговы раз вернуць нам жа імя, наўпрост звязанае з Беларуссю. Усё ж паспрабую адшукаць падтрымку ў дзяржаўных выдавецтвах, бо да галоўнай кнігі Булгака можна дадаць рэпрадукцыі яго здымкаў з фондаў музеяў нашай краіны і замежжа (у самой "Эстэтыцы святла" змешчана ўсяго трыццаць ілюстрацый), узгадніўшы ўсе пытанні з аўтарскімі правамі. Гэкія кадры маглі б стаць асновай для буйной выстаўкі, у рамках якой і хацелася б прэзентаваць "Эстэтыку...", зладзіць чытанні ўрыўкаў з яе. А проста выдаць том і даставіць яго на паліцы кнігарняў — гэта халасты стрэл. Спадзяванні ўскладаю на 2016-ты, калі будзе адзначана 140-годдзе з дня нараджэння майстра. Суседзі — палякі і літоўцы — ужо рыхтуюць выстаўкі, канферэнцыі, шматомнікі твораў Яна Булгака. Мо і мы не апынімся па-за тэмай?

Ці маецца да перакладу кнігі Булгака цікаваць з боку грамадскасці? Праварыў тое вельмі проста: паведаміў аб завяршэнні працы ў сацыяльнай сетцы, дзе маю пад дзве тысячы сяброў і падпісчыкаў, размясціў фота кнігі, сваіх сшыткаў з перакладам. У выніку — пад 60 "лайкаў", з якіх было толькі два — тры ад фатографу. Астатнія, відаць, інфармацыю атрымалі, а рэакцыя — ніякая. А мо хтосьці наогул пра Булгака не ведае? На гэтую тэму ён сам выказаўся ў прадмове да "Эстэтыкі святла": маўляў, на момант выхаду работы многія рэчы ўжо састарэлі, а моладзь шэраг тэм успрыме без энтузіязму, але аўтар спадзяецца, што калі гэтая кніга дапаможа хаця б некалькім людзям, паўплывае на выбар імя жыццёвага шляху, то мэта ягоная — дасягнута. Я лічу гэтак жа, хоць сумневы ў актуальнасці выдання меў. Праўда, упэўнены: тым, хто глядзіць на мастацтва шырока, не замыкаючыся ў пэўных тэмах, твор гуру з нашых мясцін будзе цікавы.

Кніга не напісана ў лінейнай манеры. У яе ўвайшлі раннія работы, а таксама лекцыійны матэрыял Булгака. Пададзена ўсё гэта цёпла, прыязна, што адкрывае аўтара як асобу з такімі якасцямі. Урэшце, не варта забывацца, што быў ён і чалавекам мо нават занадта прынцыповым у адстойванні ўласнай пазіцыі, не асабліва схільным да кампрамісаў.

Старасвецкі рамантык

— Я бачыў здымкі Булгака ў арыгінале ў Навагрудку. Гэта шэдэўры! Яны рэпрадукаваны ў кнізе "Край дзіцячых гадоў". Мне яе прачытанне далася цяжка: там даволі складаная мова. Але каштоўнасць выдання для гісторыкаў і краязнаўцаў — неацэнная, бо сам Булгак — прадстаўнік моцнай шляхецкай фаміліі з Навагрудчыны, якая вядзе свой радавод з XVI стагоддзя. Важна і тое, што не былі скарачаны фрагменты, дзе Булгак аддзяляецца ад сялян, вызнаючы сябе палякам.

А вось па светапоглядзе я вызначыў бы гэтага чалавека як кансерватыўнага рамантыка, што нахняўся старасвецкім, правераным, сапраўдным. Навінкі яму былі не даспадобы. Так, першыя "лейкі" ён граміў, прычым — з акадэмізмам і грунтоўнасцю прафесара: у сваім творы задаваў апарату пяць пытанняў, на якія за яго і адказваў, паставіўшы ацэнку "тры з плюсам" той камеры. І так заўжды: ён тлумачыў сваю пазіцыю з бачаннем перспектывы.

Мне было лёгка перакладаць Яна Булгака, бо ён мне блізка як мастак. Ягоная старасвецкасць, карані — з нашай зямлі. Чаму ён з'яўляецца такой важнай персонай для мінулага культуры? Бо працяў да дзевятнаццаці гадоў тут, сфарміраваўшыся як цэласная асоба з пэўным густам, уяўленнем пра тое, што прыгожа, а што — не, праз наваколле, людзей. Іншая справа, тагачасная сітуацыя: каб атрымаць больш-менш прыстойную адукацыю, патрэбна было выехаць з роднага краю... (Дарэчы, Фердынанд Рушчыц, вядомы нам як мастак, у якасці дэкана аддзялення вышуканых мастацтваў значна пазней спецыяльна для Яна Булгака (а яны сябравалі) адкрыў у Віленскім універсітэце Стэфана Баторыя кафедру фатаграфікі, якую наш зямляк і ачоліў.)

Булгак паслядоўна проціпастаўляў славянскую культуру нямецкай і амерыканскай, даводзячы меркантильнасць апошніх, кажучы, што яны прадаліся "д'яблу горада". Ёсць у яго наўнацца, вера ў тое, што можна вярнуцца да зыходна-чыстага стану... Чым не рамантызм?..

Працяг тэкста пра спадчыну Яна Булгака чытайце на старонцы 8.

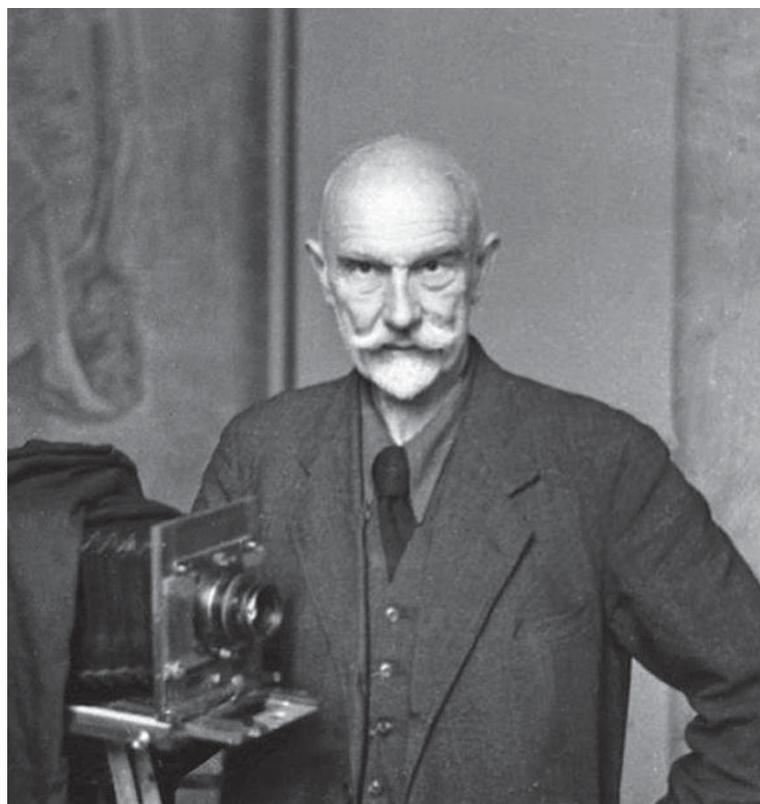
Калі Ян Булгак стане "нашым"?

Валерый Вядрэнка: "Кніга перакладзена, а што далей? Не хацелася б шукаць падтрымкі ў палякаў, што чарговы раз вернуць нам жа імя, звязанае з Беларуссю. Усё ж паспрабую працаваць з дзяржвыдавецтвамі, бо да кнігі Булгака можна дадаць рэпрадукцыі яго здымкаў з фондаў музеяў нашай краіны і замежжа, што маглі б стаць асновай для буйной выстаўкі".

Трэніроўка на эсэ пра Мір

— Цікава, што да кнігі дадаваўся падарунак: невялікае — на пяць аркушыкаў — эсэ Булгака пра Мірскі замак, выразанае з нейкага зборніка артыкулаў. На гэтым тэксце я і вырашыў ацаніць сілы для перакладу "Эстэтыкі...", што мае пад вокладкай 275 старонак спецыфічнай мовай, перасыпанай тэхнічнымі і прафесійнымі тэрмінамі (гэта значыць — патрабавалася пранікненне ў тагачасную тэхналогію). Што да мірскай замалеўкі, дык яе перакладаў не спяшаючыся, па паўстаронкі за дзень, калі было натхненне. Тут складана аказалася адэкватна арыгіналу перадаць паэзію, скарыстаную ў пэўных фрагментах Янам Булгакам. Тым не менш, з задачай справіўся!

А каб пераканацца ў патрэбнасці перакладу твораў майстра ў нашай публічнай прасторы, гэтае эсэ, перастворанае як па-беларуску,

Ян Булгак / Фота з архіваў

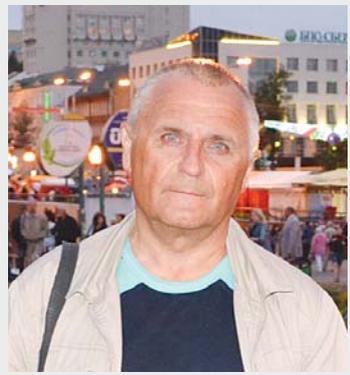
на якое заўжды была зашкалена маціна радыёла "Рыгонда" і з пазыўных якога пачынаўся кожны дзень. Таму многія рэчы пры перакладзе я правяраў на слых.

Цяжкасці перакладу

— Значны час на пераклад абумоўлены і тым, што рабіў перастварэнне ў выглядзе рукапісу, які заняў два агульныя сшыткі фармату А4. Чаму не адсканаваў ды не распзнаў тэкст? Бо гэта Булгак, і інакш да яго ставіцца нельга. У гэтым выпадку я перакладаў такім жа ручным спосабам, як ён і пісаў свой твор. (Тэхнічная дапамога з наборам тэксту — Алена Кушнір.)

Асноўныя складанасці перакладу былі звязаны з тэхнічнай часткай здымкі ў 1930-я. Многага не ведаў сам, бо ніколі не сутыкаўся з называнымі аўтарам маркамі фотак-

Маналогі фатографа, які пераклаў галоўную кнігу пачынальніка фота на Беларусі

Васіль МЯДЗЮХА, дырэктар Міёрскай цэнтралізаванай клубнай сістэмы і загадчык метададдзела ўстановаў

— Пэўную дапамогу нашым клубнікам аказвае народная эстрадная студыя "Зараніцы". Прынамсі, з фанэграмамі праблем няма. Цяпер студыя кіруе малады спецыяліст Ігар Бунта з Міёрскай школы мастацтваў, вельмі таленавіты ды ініцыятывы. Увогуле, для метададдзелаў — ідэал памкненняў: каб жа ўсе нашы кадры былі менавіта такімі...

Мы цяпер — структура ЦКС. Абавязкі для метадыстаў засталіся, натуральна, тымі ж: сцэнарыі, фанэграмы, навучанне клубнікаў... Але аб'ём працы значна павялічыўся. Чаму? З той проста прычыны, што неверагодна пашырылася інфармацыйная плынь, у якой трэба пачуваць сябе, як рыба ў вадзе. Амаладжэнне метадычных структур — працэс непазбежны. З Інтэрнэту гатовы сцэнарыі не "вывудзіш" — толькі пэўныя ідэі, якія трэба адаптаваць, перапрацаваць для канкрэтна ўзятых умоў. Гадоў дзесяць таму, скажам, спецыялістаў для гэтага ў нас проста не было. Так што аптымізацыя аптымізацыяй, але пару чалавек у названым кірунку ў нас працуюць.

Васіль Мядзюха:

"Нам давалося вельмі асцярожна аб'ядноўваць калектывы, каб захаваць натуральнасць, або, так бы мовіць, першароднасць маладзёжнага, нічым не зафармалізаванага творчага самавыяўлення".

Так, паказчык ініцыятывы — эфектыўная праектная дзейнасць. Некалькі гадоў таму мы здолелі распрацаваць акцыю "Next Gold", прысвечаную развіццю альтэрнатыўнай харэаграфіі і паэтычнай творчасці. Спалучэнне, пагадзіцеся, крыху незвычайнае. І справа не ў тым, што пастараліся паяднаць вужа з вожыкам. Галоўнай падаеца нефармальнасць дадзенага праекта. Ініцыятыва выходзіла "знізу", ад моладзі з вёсак і райцэнтра, якія займаліся вулічнымі танцамі не пад прымусам, а для асабістага задавальнення. І нам, метадыстам, давалося вельмі асцярожна аб'ядноўваць калектывы, каб захаваць натуральнасць, або, так бы мовіць, першароднасць маладзёжнага, нічым не зафармалізаванага самавыяўлення. А гэта няпроста. Таму адна з назваў рэалізаванага раённага праекта — "Ламаем стэрэатыпы". Сёлета дадзенае мерапрыемства прайшло напрыканцы мая, пад час апошніх школьных званкоў. Паўдзельніца прыехалі нават тыя, хто даступіў вучыцца ў іншыя гарады.

Другі складнік свята — паэтычны. У свой час наша паэтка Алена Баскірская працавала метадыстам.

У красавіку гэтага года ў "К" пад рубрыкай "Форум" выйшаў артыкул "Раённага метадыста выклікалі?". У ім, як вы памятаеце, гаворка ішла пра аптымізацыю метадычных службаў у шэрагу раёнаў Беларусі, аналізаваліся плюсы і мінусы гэтага няпростага працэсу. Мінуй час, ужо можна казаць пра пэўныя вынікі, не, не паўсюдных скарачэнняў, а работы метадыстаў у якасна новых мінімізаваных умовах. А вынікі працы ў падобнай прафесіі, як вядома, — ініцыятыва, ідэя, праект. Дык наколькі павялічылася ступень крэатыўнасці сельскіх клубнікаў? Ці не засталіся яны там-сям сам-насам са сваім творчым клопатам?

Да абмеркавання згаданых пытанняў мы запрасілі дырэктара Міёрскай цэнтралізаванай клубнай сістэмы, загадчыка метадычнага аддзела названай дзяржаўнай установы культуры Васіля МЯДЗЮХУ, загадчыка аддзела метадычнай і інфармацыйнай работы Старадарожскага цэнтра культуры і адпачынку, старшыню райкама прафсаюза работнікаў культуры Таццяну КУР'ЯНОВІЧ, загадчыка аддзела народнай творчасці і культурна-асветніцкай работы Горацкага раённага цэнтра культуры Любаву ВЛАДЫКА. Кожны з іх не толькі распавёў пра надзённыя праблемы, але і прэзентаваў крэатыўны доўгатэрміновы праект, што не можа не зацікавіць калег з іншых раёнаў ды абласцей.

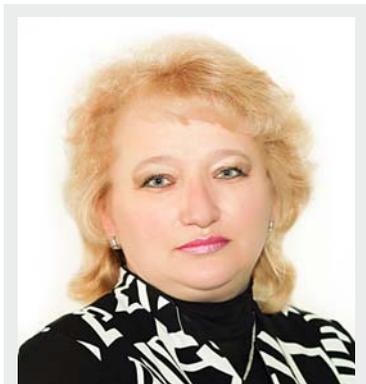
Яўген РАГІН

Паяднаць вужа і вожыка

Метадыст "чатыры ў адным": як зламаць стэрэатып

Вось яна і прапанавала далучыць да нефармальнай акцыі нефармальна маладых паэтаў. А сярод іх знайшліся рэперы. А брэйкдансары з рэперамі — ці не родныя браты. Вось усё і склалася, нікога не пакрыўдзілі. Харэаграфія, узмоцненая рэперскай лірыкай, дала неверагодны эфект! Карацей, моладзь нам паверыла. Скажыце, ці ёсць лепшая ўзнагарода для метадыста, няспешчанага высокімі заробкамі?..

Бюджэтныя грошы мы не выкарыстоўваем — абыходзімся пазабюджэтам. Перакананы, што гэты праект — жыццяздольны ды перспектывны...

Таццяна КУР'ЯНОВІЧ, загадчык аддзела метадычнай і інфармацыйнай работы Старадарожскага цэнтра культуры і адпачынку, старшыня райкама прафсаюза работнікаў культуры

— Аддзел наш існуе гадоў сем. Ёсць чатыры метадысты: па рабоце з моладдзю, дзецямі, па інфармацыйна-выдавецкай дзейнасці, самадзейнай творчасці. Пераканана, што клубнікі павінны адчуваць пастаянную метадычную ўвагу. І паколькі з сельскімі кадрамі — усё больш узрастае напружанне, мы для сябе вырашылі: выданне метадычных зборнікаў — адзін з прыярытэтаў нашага клопату. Ужо сёлета выпусцілі іх трынаццаць штук. Прысвечаны яны прафілактыцы наркаманіі, арганізацыі календарных святаў, тэматычных дыскусій...

Ёсць у нас Школа маладога спецыяліста. Вучацца не толькі "пачаткоўцы", але і спецыялісты, якія не маюць профільнай адукацыі. У навукальнай праграме — метадыка планавання дзейнасці клубных устаноў, сучасныя формы работы з моладдзю, азы сцэнічнага майстэрства, узаемадзеянне клубаў з навукальнымі ўстановамі. Вучым і самі вучымся.

Таццяна Кур'яновіч: "Паколькі з сельскімі кадрамі — усё больш узрастае напружанне (вельмі мала людзей са спецыяльнай адукацыяй), мы для сябе вырашылі: выданне метадычных зборнікаў — адзін з прыярытэтаў нашага клопату. Дапамагам правесці маніторынг інтарэсаў сельскіх спажыўцоў культуры".

Што думаем пра перспектыву? Пэўныя ўстановы культуры, як падаецца, неабходна перапрафіляваць. У нас ёсць вёскі, дзе няма ўжо моладзі, але маюцца фальклорныя калектывы, у якіх спяваюць нашы пашанотныя бабулі. Чаму б там не стварыць замест клубаў дамы фальклору? Ёсць паселішчы з развітой дэкаратыўна-прыкладной творчасцю. Значыць, спецыялізацыя тут павінна быць больш глыбокай, прытым што ўстанова абавязана ладзіць і звыклыя масавыя мерапрыемствы. Над гэтым і будзем працаваць...

Сёлета, па восені, мы запланавалі конкурс "Лепшы па прафесіі". Ладзім яго ўпершыню для таго, каб і прэстыж прафесіі ўзняць, і прастымуляваць больш крэатыўныя падыходы да будзённай працы...

Словам, падтрымліваем самі сябе. Удзел будучы браць усе без выключэння клубнікі. Дарэчы, яны з энтузіязмам успрынялі навіну і пачалі падрыхтоўку. У конкурснай праграме — візітоўка, тэатралізацыя пра сімвалы і вобразы нашай традыцыйнай культуры, прэзентацыя асабістага таленту ў адным з абраных мастацкіх жанраў. Трое пераможцаў атрымаюць дыпломы і падарункі. Райкам прафсаюза работнікаў культуры пастараецца, каб падарункі былі сапраўды каштоўнымі.

Галоўная якасць клубніка — камунікабельнасць. У нас, не буду прыхоўваць, вельмі мала кадраў са спецыяльнай адукацыяй. Наша задача — іх падтрымаць, навучыць прафесіі. Дапамагам правесці маніторынг інтарэсаў сельскіх спажыўцоў культуры. Як вынік — у раёне працуюць 24 аматарскія аб'яднанні і клубы выхаднога дня.

льёнаў, але павінен быць на галаву вышэй за клубніка.

У нас, сапраўды, — тры ў адным. Мы — трое метадыстаў і я — працуем з сялом, вядзём гурткі пры РЦК, кіруем народнымі самадзейнымі калектывамі. І кожны складнік — выключна адказны. Мой калектыў "Паршынскія зоры" стаў, да прыкладу, гісторыка-культурнай нематэрыяльнай каштоўнасцю... Не, чатыры ў адным: мы яшчэ і артысты, занятыя ці не ў кожным раённым мерапрыемстве.

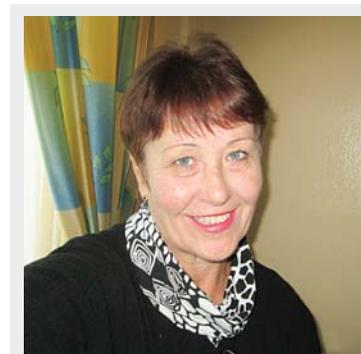
Любава Владыка:

"Калі мы рыхтавалі першае мерапрыемства, я думала, што нейкія цяжкасці са сцэнарыем узнікнуць. Не! Жанчыны з ЛПП, да якіх прыезджала, самі прапаноўвалі крэатыўныя хады. Кожную драбніцу мерапрыемства абмяркоўвалі разам. Ці ж гэта не сацыялізацыя людзей, прыхільных калісьці да алкаголю?.."

Пагаджаюся з тым, што эфектыўнасць метададдзелаў ацэньваецца найперш па праектнай дзейнасці. Чатыры гады таму мы разам з Чырвоным Крыжом распачалі праект "Дапамажы сабе сама" па сацыялізацыі жанчын, што знаходзяцца ў лячэбна-працоўных прафілакторыях. Праект заняў калісьці першае месца ў Магілёўскай вобласці. Удасканальваем яго і пашыраем, бо, на жаль, ён доўгатэрміновы. ЛПП знаходзіцца за 18 кіламетраў ад Горака. Загледзя дамаўляем з адміністрацыяй аб прыездах, праводзім Дні здароўя, прыгажосці, арганізоўваем там канцэрты не толькі дзіцячых калектываў з музычных школ, але і лепшых ансамбляў з горада ды раёна. Чырвоны Крыж выдаткоўвае грошы на транспарт, прызы, на чай з тортам...

Калі мы рыхтавалі першае мерапрыемства, думала, што нейкія цяжкасці са сцэнарыем узнікнуць. Не! Жанчыны з ЛПП, да якіх прыезджала, самі прапаноўвалі крэатыўныя хады. Кожную драбніцу мерапрыемства абмяркоўвалі разам. Ці ж гэта не сацыялізацыя людзей, прыхільных калісьці да алкаголю?..

K

Любава ВЛАДЫКА, загадчык аддзела народнай творчасці і культурна-асветніцкай работы Горацкага раённага цэнтра культуры

— Рэарганізацыя сістэмы адбылася шэсць гадоў таму: РАМЦ расфарміравалі, пакінулі аддзел. Некамафортнасці не адчуваем. Займацца творчасцю для тых, хто ведае, — шчаслівая справа. Адзіная праблема — малы заробак метадыста, асабліва маладога спецыяліста, які атрымлівае да двух мільянаў...

■ Рэзюмэ ад Я. Р. у працяг тэмы

Вы ведаеце, я атрымаў асалоду ад размовы з трыма кваліфікаванымі метадыстамі. Пры кадравай нішчымыніцы без баявітай метадычнай службы сельская культура проста загібе. Тры прэзентаваныя "Форумам" маналогі — яскравы таму доказ. Мае суб'ядзінкі ўсведамляюць, што робяць і што трэба рабіць. І кожны з іхніх праектаў дае падставу для доўгіх разваг.

Міёрскі праект альтэрнатыўнага мастацтва. Для таго, каб прыцягнуць нефармалаў, самому трэба такім стаць. Справа — неймаверна складаная. Таму і акцыі такіх — па пальцах пералічыць.

Старадарожскі конкурс прафесійнага майстэрства. Здавалася б — звыклая справа. Аднак не. Мяркуючы па рэдакцыйнай пошце і нашых камандзіроўках, далёка не ў кожным раёне такія праекты рэалізоўваюцца. А, па маім перакананні, яны павінны стаць абавязковымі. У тым ліку для бібліятэкараў і выкладчыкаў ДШМ. Уявіце: 118 раёнаў памножыць на чатыры героі — і ліквідуюцца ўсе праблемы з фотопартрэтамі лепшых работнікаў культуры на першую паласу "К".

Горацкая ідэя сацыялізацыі жанчын, што знаходзяцца на лячэнні ў ЛПП, увогуле, наколькі я ведаю, не мае аналагаў. Між тым, мы не даравальна забыліся на планаванне культурнае абслугоўвання (у дадзеным выпадку — выхаванне) людзей з калісьці асацыяльнага асяродка ці людзей з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі.

Словам, сённяшні "Форум" не столькі праблемны, колькі практыка-арыентаваны. Чытайце, вучыцеся, бярыце на ўзбраенне і ўкараняйце пасля адаптацыі ва ўласную практыку!

Мастыхін

Арганізаваны ў Светлагорску ў першай палове ліпеня, пленэр ініцыяваны Міністэрствам культуры і падтрыманы Галоўным упраўленнем ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гомельскага аблвыканкама, аддзелам культуры Светлагорскага райвыканкама.

Погляд у мінулае

Светлагорскі край захапіў сваёй прыгажосцю і слаўным мінулым, вытокі якога — у глыбіні стагоддзяў: раскопкі выявілі, што паселішча на месцы сучаснага Светлагорска існавала з VI — VII стст. На тэрыторыі горада захаваны такія помнікі культуры і архітэктуры, як млын (сярэдзіна XIX ст., найстарэйшы ў рэспубліцы). І ў нашы дні ён яшчэ можа змалоць не адну тону збожжа! Да помнікаў архітэктуры адносіцца таксама і будынак чыгуначнай станцыі, і дом Аляксандра (1880 г.) на Майскай плошчы.

У Светлагорску на Набярэжнай плошчы знаходзіцца выразны помнік, прысвечаны Вялікай Айчыннай вайне: дзевяцітонны бронзавы трагічны звон. А 21 чэрвеня быў адкрыты мемарыяльны знак да 70-годдзя стратэгічнай аперацыі “Баграціён” каля вёскі Ракавічы Светлагорскага раёна. У цэнтры памятнага знака вышыняй сем метраў — барэльф з постакамі палкаводцаў: Канстанціна Ракасоўскага, Георгія Жукава, Паўла Батова і Міхаіла Панова. Справа і злева — атачваючы саветскія воіны. Фонам сталі стрэлы, якія паказваюць кірункі двух галоўных удараў. Помнік створаны гомельскім скульптарам Валерыем Кандраценкам, які выйграў конкурс на лепшы праект кампазіцыі. Удзельнікі пленэру наведалі мемарыял і ўсклалі да яго кветкі.

Галерэй

Прыемна даведацца, што ініцыятарам узвядзення мемарыяла стаў заснавальнік і першы дырэктар карціннай галерэі “Традыцыя” імя Германа Пранішніківа Ізяслаў Катляроў. Ён распеваў удзельнікам пленэру аб развіцці комплексу, а затым у галерэі падзяліўся ўражаннямі ад выставкі.

Адкрытая ў Светлагорску яшчэ ў 1992 годзе, галерэй стала адным з важных выставачных цэнтраў. У чатырох залах экспануюцца творы вядомых мастакоў Беларусі, далёкага і блізкага замежжа: тэатгод — больш за пяцьдзясят стацыянарных, выязных ды абменных паказаў. Вось і сёння галерэя прапануе жыхарам ды гасцям Светлагорска такія праекты, як экспазіцыя вядомага гомельскага жывапісца Андрэя Крылова “Залаты лівень”. Творы гэтага

Суботнія сустрэчы

Калі Ян Булгак стане “нашым”?

Маналогі фатографы, які пераклаў галоўную кнігу пачынальніка фота на Беларусі

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 6.)

Нашчадкі і выклікі сучаснасці

— Цяжка пагадзіцца з некаторымі высновамі Яна Булгак адносна гарадскай фатаграфіі, з якой і вырасла сучасная плынь. Але калі ён піша пра тое, што сапраўды падабае, ад тэксту немагчыма адарвацца! Так, свеа-сабліва Булгак выкладае свае адчуванні ад чакання кадра, нядуачы ад яго, развагі аб прычыне правалу. Ён падрабязна апісаў, як неабходна перажываць пейзаж. Прынцыпа, перакласці назвы адценняў навалынінага неба на амаль цэлай старонцы на гэтую тэму было ой як няпроста...

Мне падаецца, што Булгак сёння прайграў бы — у сэнсе прыхільнасцей ягонага мастацтва. Блізкі яму піктэрэалізм развіўся не ў тым кірунку, якім яго бачыў майстар, а, мяркуючы нават па групам у сацыяльных сетках, стаў сентыментальна-рэтрапектыўным. Яго нават цяжка назваць сучасным, бо сучасны піктэрэалісты выклікі сучаснасці проста ігнаруюць. Мо таму і сам кірунак разумеюць праз штампы: абавязкова замыленая элегічная выява, салодкасць да немагчымага. Зразумела, ёсць выключэнні, але яны не робяць надвор’я.

А сваю кнігу Ян Булгак пачынае цытатай якрэз з шыкоўнага піктэрэаліста Леанарда Місона: “Сожет —

Пленэр у “Традыцыі”, які можа стаць традыцыяй

"Гарачыя" творы

Удзельнікі пленэру на месцах імя Уладзіміра Ігнацэвіча “Баграціён”.

Алег АНАНЬЕЎ, адказны сакратар абласной арганізацыі Беларускага саюза мастакоў, мастацтвазнаўца, намеснік дырэктара Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі

Т Э К С Т

мастака і яго ўнікальны почырк добра вядомыя далёка за межамі Беларусі: ён адным з першых у рэспубліцы скарыстаў у станковым жывапісе фарбы, створаныя на аснове нанатэхналогій.

Выклікае цікавасць і літаратурна-мастацкі праект “Днялог пярэ і пэндзля”, які ўяўляе з сябе перасоюную выстаўку работ мазыран: жывапісныя творы Мікалая Дубровы і вершы Аляксандра Каляды. Ужо чацвёрты год я яна стартвала, і за гэты тэрмін праект аб’ездзіў амаль усе раёны Гомельшчыны, пабываўшы і ў сталіцы.

Вялікая заслуга ў тым, што галерэй папулярнаму сучаснае беларускае мастацтва, кожны год ладзіць каля 600 экскурсій, лекцый, культурна-адукацыйных мерапрыемстваў, належыць яе дырэктару Надзеі Шынкевіч.

Паводле пленэру

Адкрыццё выставкі твораў удзельнікаў пленэру стала для гледачоў

еца па манеры і пластычных прыёмах. У больш маладых мастакоў, Платонава і Ігнацэвіч, — яркія, “адкрытыя” колеры — творы “гарачыя”, полымія! У іх няма той “зашоранасці”, якая ўласціва зашлішай праўдзівасці. Ім уласціва асалівае бачанне прасторы: вострае і часам парадаксальнае.

Мастакі Мікалай Дуброва і Мікалай Кухарэнка ў сваім жывапісе сінтэзуюць і вопыт рускай школы, і аўтарскія жывапісныя прыёмы абагульнення прыроднай матэрыі. У іх работах прысутнічае адчуванне чакання. “Лірычная сузіральнасць” — так можна

Страта

На 51-м годзе жыцця сышоў ад нас Уладзімір Віктаравіч ДАШУК, таленавіты рэжысёр дакументальнага кіно, сцэнарыст, журналіст. Сваімі работамі ён здабыў заслужаны аўтарытэт і павагу калег-кінематаграфістаў, быў высока ацэнены імі як яскравы і самабытны рэжысёр.

Уладзімірам Віктаравічам былі зняты такія дакументальныя фільмы, як “Партрэт з сякерай”, “Грэх”, “Калі-небудзь”, “Пейзаж пасля бітвы”, “Ратуіце нашы душы”, “Кальска гойдаецца над безданню”, ды іншыя. **Гатым стужкам уласцівы драматызм, псіхалагічная глыбіня, выбар яскравых персанажаў у рэальных востраканфліктных сітуацыях.**

Фільмы Уладзіміра Дашука неаднойчы адзначаліся прызамі кінафестывалю, выклікалі наземную цікавасць кінакрытыкаў, прыцягвалі вялікую ўвагу глядацкай аўдыторыі. Многія творчыя ідэі рэжысёра так і засталіся нерэалізаванымі.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь выказвае шчырыя спачуванні родным і бліжнім Уладзіміра Віктаравіча Дашука, яго сябрам і калегам. Памяць аб ім назаўсёды захаваемца ў нашых сэрцах.

Б.У. Святоў, Я.К. Вайтовіч, А.В. Яфрэмаў, У.В. Гасцюхін, В.П. Рыбару, В.А. Нікіфарав, Д.Я. Зайцаў, А.І. Сільвановіч, В.І. Васільеў, С.І. Сухавей, Л.І. Перагудава

адзначыць пейзажны кампазіцыі гэтых мастакоў.

Творам Мікалая Казакевіча і Роберта Ландарскага ўласціва эпічная атмасфера, калі глядзяч назірае нібы з вышыні птушынага паляту — быццам лунае над абшарамі. Мастакі імкнучца праз прыгажосць імгнення ў наваколлі ўбачыць, абагульніць і перадаць прыгажосць як пульс жыцця...

У кожным творы адчуваецца, што жывапісцы перш чым дакрануцца пэндзлем да чыстага палатна перажылі ўбачанае ў сабе...

Сярод водгукаў мастакоў Гомельшчыны аб арганізацыі пленэру ў Светлагорску прывяду такія.

Роберт Ландарскі: “Пленэр — гэта не проста жывапіс на ўлонні прыроды, гэта і знаёмства з людзьмі, з гісторыяй ды культурай краю. Асабліва кранула наведванне мемарыяла “Баграціён”... Хвалююцца працаваць там, дзе ішлі баі. У маім пейзажы, малюючы навалыніцу, я ўявіў вобразнае асэнсаванне падзей гісторыі нашай роднай краіны”.

Сяргей Ігнацэвіч: “Больш за тыздзень мы правялі ў санаторыі “Сярэбраныя ключы”, кожны дзень размаўляючы адно з адным і з прыродай “вочы ў вочы” — гэта лепшае, што можна прывумаць у зносінах, асабліва — у творчых”.

Ларыса Зуева, старшыня Гомельскай абласной арганізацыі Беларускага саюза мастакоў: “Мяркуючы па водгуках калег, пленэр быў выдатна арганізаваны і даў сур’ёзны падставы, каб зрабіць гэтую дзейную форму асэнсавання прыроды і гісторыі краю рэгулярнай на светлагорскай зямлі”.

Надзея Шынкевіч падкрэсліла, што падароныя аўтарамі творы не проста ўзбагацілі фонд карціннай галерэй, але і будуць заахочваць да ажыццяўлення падобных сустрэч з майстрамі мастацтваў.

...У Светлагорску неаднойчы ладзіліся пленэры па скульптару. Пленэр жа па жывапісе стаў яркай падзеяй у славу мірнага жыцця на беларускай зямлі. Упэўнены, што такое свята мастацтва ў Светлагорску станеца традыцыйным.

Фота аўтара

Тэатральная плошча

Сярод спектакляў, вылучаных на III Нацыянальную тэатральную прэмію, якія будуць паказаны ўвосень у Мінску, — “Фрэнкен Жулі” Аўгуста Стрындберга. П’еса ўвасоблена галоўным рэжысёрам Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра Саўлюсам Варнасам і, адпаведна, адзначана яго адметным почыркам.

Надзея БУНЦЭВІЧ

П’еса “Фрэнкен Жулі” (1888) мае скандальную рэпутацыю: яе забаранялі, бачыўшы ў галоўнай герані сексуальна-псіхалагічны адхіленні на глебе экзальтаванай, даведзенай да абсурду эмансціпацыі. Чым жа можа быць нам так цікавая гэтая маладраматычная гісторыя — па сутнасці, любоўны трохкутнік? Можна, праекцыямі на сучаснасць? Графіня Фрэнкен Жулі, якая з дзяцінства ненавідзіць мужчын, — насамрэч, прагне мужчынскай увагі. Служка Жан, што разыгрывае з сябе гэткага мача (Аляксандр Куляшоў), — звычайны альфонс. Яго нявеста — кухарка Крысціна, якая цягам ледзь не ўсёй дзеі “мірна спіць” (Яўгенія Белацаркоўская), — не пазаўлеяная жыццёвай хітрасці рэалістка, гатовая “заплюшчыць вочы” на тое, што можа парушыць яе планы.

Рэжысёр сьведома адыходзіць ад “побытавай” трактоўкі няспраўджанага кахання-падману. І знаходзіць пацвярджэнне магчымасці такога прачытання ў самой п’есе, дзеянне якой адбываецца ў Іванаву ноч, вядомую ў нас як Купальская, а героі гавораць пра сны, што аказваюцца разгадкай рэальнасці. Купалле ў спектаклі паддана не праз этнаграфію, абрадавыя дзеі ці іншыя прыкметы старадаўняга свята, а як нейкае магчымае чааруніцтва, калі “варожыць”, здаецца, само паветра. Сно становіцца не кантрастам да рэальнасці, не яе другім “паралельным” вымярэннем, а такой неад’емнай гранню жыцця, калі немагчыма зразумець, дзе сапраўднае, а дзе ўяўнае. У такой жа непарунай повязі выступаюць у спектаклі рысы імпрэсіянізму, экспрэсіянізму і тонкага псіхалагізму, адсылаючы нас да пачатку XX стагоддзя.

Гэтая ды іншыя спасылкі — дзе наўмыслы, а дзе і выпадковыя, справакаваныя самаразвіццём гэтага складанага, шматсанавага матэрыялу, — дазваляюць узгадаць і надзвычайна індывідуальна інтэрпрэтаваныя элементы постамадэрна.

Камертон

Ці прыйдзе мода на сур’ёзную музыку ў Віцебск?

Цягам некалькіх гадоў творы Віктара ШАВЯКОЎА выдаваліся ў зборніках, выкарыстоўваліся ў якасці абавязковых на Рэспубліканскіх конкурсах імя Іосіфа Жывічынца і на абласным конкурсе ў Наваполацку. Творчая справаздача-канцэрт, якая адбылася не так даўно ў сценах Музычнага каледжа імя І.Сялярцінскага, дзе Віктар Іванавіч выкладае цягам саркага гадоў, была пятай па ліку. Прапануем вашай увазе маналогі музыканта і педагога.

Сцэна са спектакля “Фрэнкен Жулі” / Фота Дзімітрыя ВАСІЛЬКОВА

"Фрэнкен... і Купалле"

Мастак Юратэ Рачынскітэ стварае імпрэсіяніскую карціну, дзе ўсё дыхае таямнічасцю, хісткай прывіднасцю, няўлоўнасцю, “недагавораўнасцю”, адчуваннем-прадчуваннем, уражаннем “імгнення працягласцю ў жыццё”. Нават шкада становіцца, што многія прыгожыя, з любоўю выкананыя сцэнаграфічныя дэталі немагчыма, паводле задумы пастаноўчыкаў, разгледзець падрабязна і цалкам — што называецца, у святле сафітаў. Затое птушка ў фінале, адпаведна з такой трактоўкай, — сапраўдная, жывая, як сімвал жаночай душы, якая рвецца на волю, і, шырэй, свабоды, што пасаджана ў клетку.

Тая ж атмасфера фантазіі на мякы з тэатрам абсурду пануе ў сцэнічных строях, асабліва галоўнай герані. На яе галаве — крыліва-рыжы іракез (эноў-такі, прынцыпова зроблены з уласных валасоў артыстка), які праз некаторы час пачынае нечакана асцяцывацца... то з німбаў, то з пародыяў на яго. За спінай — чырвоныя заплечнік, зусім не адпаведны спадніце “стылю эпохі”. У такім выглядзе геранія хутчэй нагадвае “неўтаймоўнага падлетка”, чым графіно.

Алена Крыванос маюць не жанчыну-вамп, не д’ябла, што паспрабаваў стаць анёлам і таму загінуў, не брыдкую клаўнэсу і нават не дзіўнавую,

Ф О Т О Ф А К Т

Тры дні "Жаніцьбы"

31 ліпеня Магілёўскі абласны драматычны тэатр завяршыў сезон чарговага прэм’ерай — “Жаніцьбай” (“зусім неверагоднай падзеяй у 2-х дзях”) Мікалая Гоголя, што паўтаралася тры дні запар. На здымку: сцэна са спектакля.

Фота Юліі ПЕПЛЕР

Пра фестывалі

— Якому з віцебскіх музычных форумуаў аздаю перавагу: Фестывалю імя І.І. Сялярцінскага або “Славянскаму базару...”? Вядома, першаму фесту. І не таму, што ён праходзіць у маёй навучальнай установе, а, хутчэй, з той прычыны, што мне бліжэй камерная музыка. Да таго ж, мяркую, фестываль, які носіць імя нашага земляка, усё ж сфарміруе аўдыторыю слухачоў высокага парадку і верне ў канцэртныя залы не толькі творчую інтэлігенцыю, але і лекараў, інжынераў, студэнтаў, хатніх гаспадынь. У Мінску гэты час надышоў. Ці прыйдзе мода на класічную музыку ў Віцебск? Хацелася б, каб і ў горадзе над Заходняй Дзвіной усё ж палюбілі сур’ёзную музыку, якая прымушае думецца, ачышчае, робіць духоўна багацейшым і дабрэйшым. А слухач, бібліятэжка ды іншыя навучальныя установы. Лёгкасць і грунтоўнасць, выдатная памяць, умненне адчуць настрой слухачоў, наршыце, глыбіня інтэлекту і, разам з тым, даходлівасць — вось што я бачыў ды чуў на “уроках” Давіда Рыгоравіча. Ці з’явіцца яшчэ такі пазт у горадзе, цяжка сказаць...

Пра настрой слухачоў

— Я ніколі не лічыў, калі то твораў было напісана на вершы віцебскіх пазтаў. Але, думаю, дзесьці з дваццаці рамансаў і пад тры дзясяткі песень. Больш за усё я працаваў з Давідам Сімановічам. Разам з Бардам Славой Сіванавым мы сур’ёзную музыку, якая прымушае думецца, ачышчае, робіць духоўна багацейшым і дабрэйшым. А слухач, бібліятэжка ды іншыя навучальныя установы. Лёгкасць і грунтоўнасць, выдатная памяць, умненне адчуць настрой слухачоў, наршыце, глыбіня інтэлекту і, разам з тым, даходлівасць — вось што я бачыў ды чуў на “уроках” Давіда Рыгоравіча. Ці з’явіцца яшчэ такі пазт у горадзе, цяжка сказаць...

Пра запісы

— На адным Міжнародным кампазітарскім конкурсе, які праходзіў у Польшчы, стаў лаўрэатам з п’есай у Польшчы, стаў лаўрэатам з п’есай хочацца перадаць веды, назапашаныя гадамі...

Настасся ЛАЗЕБНАЯ Віцебск Фота аўтара

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Нарада завяршылася, і Алег Уладзіміравіч запрашае нас у кабінет. Настрой у яго баявы, значыць, раблю я выснову, тэмпы і ход рамонту ўсіх задаволілі. Жук пачынае гутарку з надзённага:

— Глядзіце, — падыходзіць ён да акна ля дырэктарскага стала, — гэтыя рамы ўнутр адкрываюцца, а гэтыя — не. Усё тут ужо даўно патрабуе рамонту...

— Ды мы і бачым: кіпіць будоўля.

— Можна і будоўля назваць, калі зыходзіць з меркаванага аб'ёму работ. На дадзены момант у ГДК ладзіцца капітальны рамонт даху, фасада, мадэрнізацыя глядзельнага зала. А ўсё паэтапнае абнаўленне павінна заняць два-тры гады, і абыдзецца яно ў 70 мільярдаў рублёў...

Адчувалася, што дырэктар ужо бачыў новае аблічча ДК, якое нам уяўлялася не так выразна, і дзесьці там, у будучыні, ганарыўся метамарфозамі, якія адбудуцца з ім. Аб

Пінскі ГДК рамонтуюць перад "Дажынкамі".

І ў вас — два семсот?

Зняцку і без "візы":
журналіст "К" + мясцовы
"інсайдар" ва ўстановах культуры

Наш "інсайдар" у Пінску —
Юры ГРАМОВІЧ, дырэктар
святочнага агенцтва.

працы спадар Жук гаворыць з задавальненнем. Так, разважаючы пра творчы працэс у ДК, ён тлумачыць, што ўпор робіцца на канцэрты ўласных калектываў. Дырэктар адзначае народны хор ветэранаў вайны і працы і Заслужаны аматарскі калектыв "Ансамбль песні і танца "Палескія зоры". Пазабюджэтныя сродкі паступаюць і ад арандатараў (па гэтым годзе — ужо 68 мільёнаў рублёў). Заробленыя такім чынам грошы выдаткоўваліся, напрыклад, на набыццё светлавой і гукавой апаратуры, навагодняй ёлкі, касцюмаў.

Пра калег — альбо добра, альбо нічога. Ці амаль нічога. І на маю просьбу даць ацэнку таму, што, як ацэрагаюцца мясцовыя жыхары, у "Трыкатажніку" хутка можа не застацца месца культуры, Жук рэагуе эмацыйна: "Вядома, хацелася б заздзейнічаць ДК пад культуру цалкам. Хацелася б, каб сваіх калектываў было больш. Але ж вы ведаеце, што ў культуры сёння — на ўзроўні тых

жа ДК, бібліятэк, сельскіх клубаў — засталіся працаваць толькі энтузіясты, у чымсьці нават фанатыкі. А як без нягзубнага энтузіязму працаваць за 2 мільёны 700 тысяч рублёў (такія сярэдняя заробатная плата ў нашым Дземе культуры)?.. Але, разумееце, вось людзі прыйдуць у гандлёвы павільён, убачаць анонс якога-небудзь канцэрта і набудуць на яго білеты! Тое, што не мае дачынення да культуры, сыграе на яе! Я бачу карысць у тым, што арандаваныя памяшканні не простаіваюць без справы ў тры дні, калі ў іх не займаюцца гурткі. А наогул, для Пінска два дамы культуры — вялікая раскоша".

Як былі афіцэр Алег Уладзіміравіч зрабіў уражанне чалавека рашучага і патрабавальнага. Курсантам ён чатыры гады спяваў у народнай харавой капэле Данецкага вышэйшага ваенна-палітычнага вучылішча інжынерных войскаў і войскаў сувязі. У вайскавай частцы ў Пружанскім

раёне, дзе Жук служыў намеснікам камандзіра, было тры клубы, і працу ў іх ён і вёў, і кантраляваў.

Каментарый
Юрыя Грамовіча:

— Уражанне засталася прыемнае. Але, ведаючы некаторых папярэдніх дырэктараў гэтага ДК, хачу задаць пытанне: хто павінен кіраваць такой установай? Той, хто будзе рамантаваць будынак, загадваць гаспадаркай або той, хто мае дачыненне да культуры максімальна, хто стане накіроўваць працу творчых калектываў? Сёння ад дырэктараў, наколькі я ведаю, патрабуюць сумяшчэння першага з другім. Я схіляюся ўсё ж да другога варыянта. Кожны павінен займацца сваёй справай. І, вядома, нам патрэбныя абодва ДК. Хай яны навуцацца эфектыўна працаваць, хай зоймуцца маркетынгам, хай кан-

Пінск: сярэдні заробак, кадры і "кадры" ды крыху аптымізацыі

куруюць паміж сабой, прыдумляючы незвычайныя акцыі. І публіка, нарэшце, прачнецца, зарабляць ДК пачнуць нармальна, а не будуць трэсціся над кожным рублём...

"Прадаваць"...

Не стаў пытацца, ці трасецца над кожным рублём дырэктар Рэспубліканскага музея беларускага Палесся Ірына ДЗЯМЧУК, хоць пытанне гэтае ў галаве круцілася: не заспелі мы шмат наведвальнікаў у залах устаноў. І гэта нягледзячы на новую экспазіцыю, прысвечаную 100-годдзю пачатку Першай сусветнай вайны, нягледзячы на выдатныя, пазнаваўчыя старыя экспазіцыі, якія распавядаюць пра Піншчыну ў розныя стагоддзі, некалькі адрамантаваных залаў, ветлівых служачых...

Сёлета музею, які налічвае больш за 70 тысяч адзінак захоўвання, спаўняецца 90 гадоў. Дзякуючы та-

му, што ён размешчаны ў "сэрцы" "Дажынак", будзе адрамантаваны фасад будынка, дзе ў XVII стагоддзі знаходзіўся калегіум езуітаў, добраўпарадкаюць і прылеглаю тэрыторыю. На плошчы Леніна зманціруюць і крутую, як кажуць, падсветку, таму ў вячэрні час музей зайграе фантастычнымі адценнямі. Гэта значыць, на недахоп фінансавання Ірына Генадзьеўна не скардзіцца. Музей і насамрэч выглядае акуратывым і дагледжаным, а налета ж мае "падпасці" пад абнаўленне яшчэ шэраг яго залаў і экспазіцый.

...І ўсё ж цікаўлюся ў дырэктара наконт адсутнасці наведвальнікаў.

— Цягам года ёсць перыяды, калі залы сапраўды такія, — не адмаўляе Ірына Дзямчук. — Збольшага — летнія месяцы, хоць, у цэлым, на наведвальнасць і зараз не скардзімся. Але ў сувязі з падрыхтоўкай да "Дажынак" паток тых жа турыстаў знізіўся. На камерцыйнай выставі людзі ідуць і з пастаяннымі экспазіцыямі праблема існуе. Хоць нібыта мы іх рэкламуем, думаем над новымі формамі працы з наведвальнікамі, сёе-тое ўжо ўкараняем...

Каментарый
Юрыя Грамовіча:

— Можа, гэта не з'яўляецца вялікай праблемай, а можа, для Ірыны Дзямчук тэма настолькі хваравітая, што яна не стала яе ўзнімаць, але пры музеі дзейнічае Дзіцячая харэаграфічная школа... Прытым што яго запаснікі захоўваюць мноства цікавых экспанатаў. Прытым што ў горадзе, напэўна, знайшлося б памяшканне, дзе маглі б займацца дзеці. Я не спецыяліст, але гэта ж помнік архітэктуры! Музей, безумоўна, з'яўляецца гонарам горада. Але як падаецца ён публіцы? На працы я гутару з заказчыкамі мерапрыемстваў на самыя розныя тэмы, і часам бянтэжуся, калі людзі шчыра дзівяцца, што ў іх родным Пінску ёсць, аказваецца, цікавы музей. Я, можа, груба цяпер скажу. Лічыцца, што, калі сучасны чалавек не сочыць за тэндэмі, то ён, даруйце, лох. Значыць, трэба зрабіць наведанне музея... модным. Неабходна зрабіць моднымі веды пра сваю краіну, свой горад. А музей такой прапагандай, лічу, займаецца малавата. Акультурыць свой "гарод" звонку — справа патрэбная, а што потым? Музей — гэта культурны прадукт, які трэба рэкламаваць, "прадаваць".

На людным месцы

Знайсці артэфакт

Сябры Гомельскай маладзёжнай краязнаўчай грамадскай арганізацыі "Талака" правялі даследаванне традыцыйнай культуры Лоеўшчыны. Па словах намесніка старшыні "Талакі" Марысі Тульжанкавай, мэтамі экспедыцыі, акрамя тэарэтычнага навуковага вывучэння, быў пошук матэрыялу, прыдатнага для рэканструкцыі традыцыйных структураў, для арганізацыі работы гурткаў і майстар-класаў.

ЛОЕЎШЧЫНА

Варта адзначыць вялікую ролю работнікаў культуры ў захаванні нематэрыяльнай культурнай спадчыны Лоеўшчыны: менавіта ад людзей, што былі ўдзельнікамі ці кіраўнікамі фальклорных калектываў, атрымана найбольш інфармацыі па абрадах і песнях. Свой фальклорны архіў — у Валянціны

Берасневай, якая заснавала ў Лоеве вакальны гурт "Жывіца" і ў 1970-х — 1980-х гг. шукала па вёсках рэпертуар. Уразіў "Лугава", названы ад вёскі, пры клубнай установе якой утварыўся. Клуб у Лутаве закрылі, таму бабулі цяпер спяваюць дома ў кіраўніка гурта Тамары Шапавал. Шмат песень узгадалі былыя ўдзельніцы фальклорнага гурта вёскі Дзяражычы.

Шмат артэфактаў традыцыйных рамёстваў збераглося ў музеях. Вялікая калекцыя традыцыйнага тэкстылю захоўваецца ў Лоеўскім музеі бітвы за Днепр. Змястоўны пакой-музей дзейнічае пры Лоеўскай гімназіі. Мяркуючы па зборах, у раёне былі развіты пляценне з розных матэрыялаў, ганчарства, выраб посуду з дрэва, шматнітовае ткацтва, вышыўка гладдзю і крыжыкам, вязанне карункаў. Як і па ўсёй Гомельшчыне, уражвае разнастайнасць драўлянага аздаблення хат. У жывым бытванні выяўлена толькі рамяство вышыўкі.

Мясціны і артэфакты, знойдзеныя пад час даследаванняў на Лоеўшчыне.

Пад час экспедыцыі быў запісаны цікавы шматкаленны вальс. Гэты танец мае вялікі патэнцыял для пераймання маладзёжым пакаленнем мясцовай супольнасці: штогод у маі, перад выпускным вечарам, у Лоеве праводзіцца конкурс "Свята вальса", у якім удзельнічаюць навучэнцы старэйшых класаў мясцовых школ. Акрамя таго, у раёне дзейнічае дзіцячы фальклорны гурт "Фэст" — шматразовы прызёр Фестывалю фальклорнага мастацтва "Берагіна". Аднымі з пераймальнікаў традыцыйнай культуры Лоеўскага раёна стануць цяпер і сябры "Талакі". Па выніках свайго этнаграфічнага архіва арганізацыя выпускае выданні, якія папулярызуюць традыцыйную культуру Гомельшчыны. На аснове леташняй, Брагінскай экспедыцыі апублікавалі буклет "Вяселле пабрагінску" з музычным дадаткам. Выданне дазваляе маладым парам, якія вырашылі зрабіць сваё вяселле традыцыйным, аднавіць абрад на аснове брагінскіх звычаяў. Па выніках Лоеўскай экспедыцыі таксама чакаюцца цікавосткі!..

Алена ЛЯШКЕВІЧ
Фота з архіва "Талакі"

Попыт — ёсць, а прэстыж?

На выпускной Пінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў попыт высокі: цяпер ёсць магчымасць задаволіць сорак працэнтаў заявак з боку ўстаноў культуры. Але не сакрэт, што частка маладых спецыялістаў, адпрацаваўшы належны тэрмін, пакідае месца размеркавання...

— Пытанню іх замацавання зараз надаецца вялікая ўага, — тлумачыць Алена КАЗАК, намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце. — Мы шчыльна ўзаемадзейнічаем з аддзеламі культуры на месцах, ведаем, як ставяцца да нашых выпускнікоў. Каля 60 працэнтаў з іх пасля адпрацоўкі працягваюць працаваць там, куды іх размеркавалі...

На дзённым аддзяленні ПДКМ навучаецца 160 чалавек, каля 60 — завочнікі. Рыхтуюць тут спецыялістаў па народных абрадах і святах, народнай творчасці ды танцы, інструментальнай музыцы... План прыёму выконваецца, але з кожным годам набіраецца навучэнцаў усё цяжэй. “Падае прэстыж прафесіі, — сумна заўважае візаві. — Музыка, харэаграфія — гэта кроў і пот. А моладзь шукае там, дзе можна навучыцца, не прыкладаючы асаблівых намаганняў. Каб вам было больш зразумела, наколькі гэта фізічна, эмацыйна, газумова затратны прафесіі, скажу, што ў нашым штаце 88 выкладчыкаў — на больш як 200 студэнтаў...”

Іншая бяда — агульны ўзровень адукацыі: “Здараецца, да нас хочучы паступіць юнакі і дзяўчаты, якія валодаюць нядрэннымі прафесійнымі задаткамі, але маюць вельмі нізкі бал, напрыклад, па беларускай мове. Мы вымушаны адмаўляцца...”

Каментарый
Юрыя Грамовіча:

— *Відаць, што спадарыня Алена шчыра любіць сваю прафесію. Ведаю, выпускнікі каледжа — запатрабаваныя, працуюць у папулярных калектывах. А тое, што не рэдкасць, калі маладыя спецыялісты не затрымліваюцца на месцах размеркавання, дык гэта характэрна для ўсёй краіны. І не толькі ў культуры: як вядома, рыба шукае там, дзе глыбей, а чалавек — дзе лепей...*

Мо і добра, што не едуць?

Дзе лепш працавалася і працуецца Аляксандру ЛУКАШЭНКУ, дырэктару — мастацкаму кіраўніку Палескага драматычнага тэатра, — паспрабуйце разабрацца самі. Яго служачыя зараз у адпачынку, што

не перашкодзіла Аляксандру Мікалаевічу адгукнуцца на просьбу аб сустрэчы. Спачатку — крыху лічбаў. За мінулы год установа зарабіла каля 780 мільёнаў рублёў, за першае паўгоддзе 2014-га — 460 мільёнаў. Сёлета тэатр павінен сыграць 300 спектакляў, 163 ужо паказаны.

— 300 — лічба вялікая, — кажа дырэктар. — Мы ж адчуваем недахоп плошчаў, неабходных для грымёрных, “кішэняў”. Але наш будынак мае статус гісторыка-культурнай каштоўнасці, таму змяняць яго форму не маем права. Адпаведна, даводзіцца спісваць спектаклі, у якіх выкарыстоўваецца шмат рэквізіту, дэкарацый, што няма дзе захоўваць. Пакуль арандуем некалькі памяшканняў, але іх недастаткова...

Распавёў кіраўнік і пра кадравую праблему. У тэатр не гараць жаданнем размяркоўвацца выпускнікі Акадэміі мастацтваў, — у гэтым аспекце ён супрацоўнічае з Магілёўскім дзяржаўным каледжам мастацтваў. У жніўні адтуль павінны прыехаць тры выпускнікі. Адзін, хутчэй за ўсё, стане тут працаваць, два іншыя, мяркуючы па інсайдарскай інфармацыі, паступаюць у вышэйшыя профільныя ўстановы. Адпаведна, паступіўшы, да Пінска яны не даедуць. Не паступіўшы, прыедуць, але гарантыі, што, адпрацаваўшы два гады, тут застануцца, няма.

— А не едуць з Мінска ці праз два гады з’яджаюць таму, што...

— Таму што сярэдні заробак у тэатры — 2 мільёны 700 тысяч рублёў. Дый... Можна, добра, што не едуць? Цяперашні ўзровень падрыхтоўкі пакідае жадаць лепшага... Тры апошнія магілёўскія набыткі — гэта коткі ў меху. Узяў я хлопцаў з-за таго, што ёсць вакансіі. Справа ў тым, што не змог паехаць у Магілёў на размеркаванне: ездзілі нашы акцёры. Ну што яны мне казалі... Бывае, адслужыўшы ў тэатры гадоў дзесяць, акцёр так і не становіцца акцёрам. А тут спрагназуй, што з выпускніка атрымаецца! Людзі ж нам патрэбны: у трупце — васьмяццаць чалавек, рэпертуар — досьціць вялікі, і калі захварэе нават адзін, то гэта ўжо блізка да катастрофы...

— Вы займалі высокую пасаду — начальніка аддзела культуры Пінскага гарвыканкама. У студзені 2013-га ўзначалілі тэатр — з крэсла кіраўніка пераселі ў крэсла падначаленага. Падзеліцеся адчуваннямі?

— А я ў чыноўніцкае крэсла зваліўся не з Месяца! Да яго працаваў дырэктарам ДК “Трыкатажнік”, раней — мастацкім кіраўніком, а да таго — рэжысёрам. Веў канцэрты, іграў

На фестывалі “Белая вежа” пінчане павязваюць спектакль “Nach Hause” у пастаноўцы Вітала Баркоўскага.

Дырэктар музея Ірына Дзімчук.

Залы ўстановы, дзе сапраўды ёсць што паглядзець. Дый будынак — адметны помнік гісторыі і культуры Беларусі.

у тэатры, “качаваў” на гастролях у аўтобусах, бачыў, на якіх “дубовых” інструментах гралі нашы музыканты... І калі да мяне як да начальніка аддзела прыходзілі кіраўнікі ды скардзіліся, што тое не могуць зрабіць у тэрмін, іншае, я адказваў: “Я выдатна разбіраюся ў вашай працы. І калі вы не ведаеце, што і як, навошта вы нам на гэтым месцы патрэбны?...” Праз месяцы два пасля таго, як стаў дырэктарам тэатра, я на пытанне сваіх калег “Як табе зараз працуецца?” адказаў: “Калі раней у мяне жыццёвы тэмпарытм быў як з кулямёта, то цяпер — адзінкавыя стрэлы”. На што яны ўсміхнуліся: “Не спяшайся”. І мелі рацыю. Тым не менш, сёння мне маральна больш спакойна.

— Што лягчэй: даводзіць у якасці кіраўніка непапулярнае рашэнне ці выконваць яго?

— Вы пра аптымізацыю?.. Адкажу шчыра: аптымізацыя і раней ішла, праўда, не ў такіх маштабах... Я рад, што мне зараз не даводзіцца яе праводзіць, займаючы пасаду начальніка аддзела культуры. Я рад, што не з’яўляюся, скажу ўтрыравацца, у гэтым сэнсе “магільшчыкам”... Мы былі стваральнікамі, і фінансістам я заўсёды казаў: “Культура і мастацтва — гэта доля багатых людзей: спаконвек іх утрымлівалі”. А калі сёння кажуць — акупляйцеся, я адказваю: добра, я вазьму дзесяць чалавек, здыму пакойчык, зраблю пару спектакляў — і паеду “труба-

Размаляваць неба

ды замежка, якія стваралі свае работы цягам двух дзён.

Па выніках свята-конкурсу “Фарбы нябёсаў” журы, якое ўзначаліў старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, доктар мастацтвазнаўства Яўген Сахута, вызначыла пераможцаў. Гран-пры атрымала дырэктар Глыбоцкага дома рамёстваў Святлана Скавырка. Спецыяльнымі дыпламамі “Творчы дэбют” узнагароджана Дар’я Красінская з Шуміліна, “За адраджэнне і развіццё традыцыйнага мастацкага роспісу” — Ірына Церашкова з Ліэзна.

Званне лаўрэата І ступені па намінацыях атрымалі Наталля Шамякіна з Кіева (“Сучасны дэкаратыўны роспіс па тканіне (батык)”), Жанна Льюшкіна з Ліэзна (“Роспіс па тканіне (маляванка)”), Вольга Ганчар з Лепеля (“Роспіс па дрэве”), Таццяна Разнічэнка з Салігорска (“Роспіс па шкле”), Уладзіслаў Сямёнаў з Пскова і Вольга Касцючэнка з Чарнігава (“Набіўка (крашаніна)”), Марыя Чарненка з Віцебска (“Лакавая мініяцюра”).

Яшчэ адным мерапрыемствам свята стала адкрытая абласная выстаўка маляванага народнага дэкаратыўнага жывапісу, мастацтва букетаў і вянкаў са штучных і прыродных кветак “Краскі Паазер’я-2014” у Віцебскім АМЦНТ. Тут былі прадстаўлены музейныя ка-

Фэстывальнае мерапрыемства ў вуліцах Віцебска.

лекцыі артэфактаў і фотадакументы народнага мастацтва: маляваныя дываны, столачкі, макаткі на тканіне і цыраце; набіўка (крашаніна), а таксама калекцыі сучаснага народнага дэкаратыўнага жывапісу са збораў раённых дамоў рамёстваў (маляваныя дываны, столачкі, батык, роспіс па дрэве, шкле, букеты са штучнага і прыроднага матэрыялу).

“У народнай культуры Віцебскага Паазер’я маляваныя дываны маюць характар адметнай мастацкай традыцыі з адмысловымі прыёмамі выканання, кампазіцыйнымі схемамі і высокім узроўнем стылізацыі раслінных форм. Традыцыйна маляванага дывана і яго тэхналогія з’яўляецца каштоўнасцю матэрыялам у справе мастацкай адукацыі моладзі, развіцця народнай творчасці, аздаблення прыватных і грамадскіх інтэр’ераў, дэкарацыі тэатральна-масавых відовішчаў”, — адзначыла па выніках імпрэзы вядучы метадыст АМЦНТ Людміла Вакар.

Была прадстаўлена і аўтарская калекцыя “Вяртанне да вытокаў” віцебскага дызайнера Ніны Бабровіч, якая была выканана ў рамках праекта “Букет для славянкі” з Паўлавапасацкай мануфактуры. Гэтую цудоўную работу прадэманстравалі Тэатр мод Віцебскага АМЦНТ (мастацкі кіраўнік — Марына Сіцова).

Андрэй СТРУНЧАНКА,
вядучы метадыст Віцебскага абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці

Тактыка культурнага развіцця

Дарагі танны “Бульвар...”

Нагодай для гэтай публікацыі стала свята “Бульвар, які чытае”, што прайшло 26 ліпеня і было прымеркавана Цэнтральнай гарадской бібліятэкай Брэста да 995-годдзя з дня заснавання горада. Свята, як высветлілася, — штогадовае. І кожнае — не паўтарае папярэдняе. Пазалета па Брэсце рушылі тралейбусы з кнігамі, а ў салонах мясцовыя пазыты чыталі вершы... Летась асновай свята стала кніжная гісторыя абласнога цэнтра. Спраба разабрацца ў “метадалогіі” сёлетняй акцыі падалася карыснай для больш дакладнага вызначэння сённяшняй ролі бібліятэкара ды ягоных функцыянальных абавязкаў. Творца, як падаецца, тым і адрозніваецца ад сляпога выканаўцы пабочнай волі, што сам для сябе вызначае гэтыя абавязкі...

Юўген РАГІН

Сёлета свята распавядала пра Брэст 1940-х. Што ж можна было пабачыць і адчуць на “Бульвары...”, які прапісаўся перад ЦГБ? У першую чаргу — аднасьць і паразуменне гарадскіх арганізацый, так або інакш датычных культурнай сферы. Аб’ядноўвала і накіроўвала намаганні, натуральна, бібліятэка. На бульвары Шаўчэнка выставіла струнны квартэт філарманічнага аркестра духавой і эстраднай музыкі пад кіраўніцтвам Валерыя Коваля. Прадметы тагачасных інтэр’ераў і рэчаў, што сталі сведчаннем эпохі, прадставілі для выстаўкі “Зазірнем у 40-я” музей Брэсцкай сярэдняй школы № 12 і абласны ваенкамат, дзе музея пакуль няма, а фонд для яго ўжо ствараецца. Адна з паліграфічных фірм горада ўзяла на сябе раздрукоўку рэкламна-інфармацыйных буклетаў. На Захадзе гэта называецца спонсарствам, у нас — сацыяльным партнёрам.

У выніку, як распавяла загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу ЦГБ Святлана Гарадзецкая, свята не запатрабавала ні капейкі фінансавых уліванняў. Ні сёлета, ні ў мінулыя гады. Ці пачувалі сябе бібліятэ-

Ад удзельнікаў свята паступіла замова: зрабіць зборнік мод 40-х агульнадаступным. Як, зрэшты, і падборку вершаў пра Брэст. Дзве гэтыя кніжкі абяцаюць стаць бестселерамі... Не дзіва, што пасля такіх акцый, як сцвярджаюць у аддзеле бібліятэчнага маркетынгу, колькасць чытачоў ЦГБ нязменна павялічваецца: цяжка прыгадаць больш гнуткую ды прадуманую тактыку развіцця бібліятэчнай справы.

Бібліятэка: танга, фібравы чамадан і мода 1940-х

кары “масавікамі-забайнікамі”? Ды не, хутчэй, як і заўжды, — даследчыкамі і “парушалнікамі спакою”. Прынамсі, не былі падобныя на тых, хто хаваецца ад рэчаіснасці за кніжнымі стэлажамі.

На выстаўцы “Зазірнем у 40-я” апрача фібравага чамадана, пішучай машынкі, патэфона са шчымым выемкам танга, плеценай этажэркі, венскага стула, тэатральных афіш ды крэпдэшынавых сукенак экспанаваліся шматлікія фотаздымкі з чытацкіх сямейных архіваў. Унікальнасць артэфактаў не выклікала сумневаў: панская Польшча, ваенныя гады савецкай Беларусі, сялянскі побыт, паваенная разруха, гады ўзнаўлення — усё гэта было пададзена праз лёсы канкрэтных людзей... Святлана Гарадзецкая папрасіла згадаць прозвішчы чытачоў, што шчыра адгукнуліся на патрэбы “Бульвары...” Вось яны: Ірына Касмачова, Ларыса Візгульб, Ганна Шалюта, Галіна Волкава...

Дзяўчаты з інфармацыйна-бібліятэчнага аддзела не адыходзілі ад камп’ютараў, каб на “Бульвары...” прэзентаваць дайджэставыя выбаркі мадэляў адзення 40-х. Натуральна, што ад удзельнікаў свята паступіла замова: зрабіць “модны” зборнік агульнадаступным. Як, зрэшты, і падборку вершаў — пра Брэст. Дзве гэтыя кніжкі абяцаюць стаць бестселерамі... Не дзіва, што пасля такіх акцый, як сцвярджаюць у аддзеле бібліятэчнага маркетынгу, колькасць чытачоў ЦГБ нязменна павялічваецца: цяжка прыгадаць больш гнуткую тактыку развіцця бібліятэчнай справы.

А яшчэ на пляцоўцы перад бібліятэкай можна было пазнаёміцца з рэдкімі кніжнымі выданнямі, што маюцца ў фондах абласной і гарадской бібліятэкі. Словам, усё было грунтоўна, нестандартна, цікава. Я здзівіўся б, каб у буйным горадзе бібліятэчная ўстанова мяне не ўразіла б. Пытанне ў іншым.

Чаму сельскія бібліятэкі не надта радуецца чытачам гэтакімі ж прэзентацыйнымі святамі з розгаласам сярод чытачоў і ў СМІ? Не думаю, што адказ крыецца ў меркаванні нашай актыўнай чытачкі — бібліятэкара з Барысава Ларысы Захарэвіч, якая сцвярджае: “...Энная колькасць бібліятэкараў зараз знаходзіцца ў цэнтры з-за магчнага слова “аптымізацыя”. З гэтай нагоды хочацца сказаць пра тое, што ёсць у нас заўжды надзённае прыказка: памірай, а жыта сей... Упершыню я пачуў яе ад сваёй цёткі Вары, якая пасля вайны ўзначаліла калгас і адзінай начальніцай прывілеяй якой было тое, што ў плуг упрагалася першай. Я паглядзеў бы на той калгас, калі б цётку Вару звольнілі толькі па той прычыне, што кагосьці турбуе не канчатковы вынік, а сам працэс аптымізацыі... Сённяшня ж практыка паказвае, што “аптымізуюць” найперш тых, хто з цэнтру выйсці не можа...”

Фестывальны гід

Дзясяткі ганчароў у невялікай палескай вёсцы, сотні гасцей ды турыстаў як з Беларусі, так і з замежжа, распродаж “мамзлек”, “злівачоў” ды “палякаў” на традыцыйным кірмашы... Усё гэта і многае іншае можна было пабачыць у знакамітым паселішчы Гарадняя Столінскага раёна Брэсцкай вобласці, дзе з 22 па 31 ліпеня праходзіў IV Міжнародны пленэр ганчароў.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ
Мінск — Гарадняя — Мінск

Ганчары пакуль

Госці — не толькі для цікавосці

Сёлета ў Гараднюю, каб паўдзельнічаць у міжнародным свяце, прыехалі майстры ганчарнай справы з шасці краін: Расіі, Украіны, Польшчы, Літвы, Грузіі і, вядома ж, Беларусі. І завіталі яны сюды не толькі для цікавосці, а для таго, каб папрацаваць з мясцовай глінай, пагутарыць з народнымі ўмельцамі, што працуюць за ганчарным кругам не адно дзесяцігоддзе, ды падзяліцца вопытам з аднадумцамі і моладзю...

Былі сярод запрошаных гасцей і, так бы мовіць, “старажылы” гараднінскіх пленэраў. Напрыклад, народная мастачка з Расіі Наталля Галаванова пабывала яшчэ на самым першым Міжнародным пленэры ганчароў, што адбыўся на Століншчыне ў 2008-м. Па яе словах, яна вельмі рада, што за некалькі гадоў матэрыяльная база Цэнтра ганчар-

ства ў Гарадной палепшылася. “Памятаю, на першым пленэры мы карысталіся вельмі дрэннымі ганчарнымі кругамі, — распавяла мне Наталля Галаванова. — Цяпер жа тут маюцца аж тры электрычныя, працаваць на якіх — адно задавальненне! Думаю, гэта здарылася дзякуючы таму, што ў Гарадной пастаянна ладзяцца такія прадстаўнічыя пленэры”.

І сапраўды, “матчэстка”, па словах нязменнага кіраўніка Цэнтра ганчарства Алімпіяды Леанавец, значна пабагацела. У рамках Дзяржаўнай праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця і комплекснага выкарыстання прыродных рэсурсаў Прыпяцкага Палесся на 2010 — 2015

Як распавяла Таццяна Галаванова, першы фэст у Скапіне ладзіўся не без пытанняў. Адно з іх, вядома ж, — фінансавае. Скапінская мастацкая фабрыка, калектыў якой займае намер арганізаваць фестываль, была гатова прадаставіць сваё абсталяванне для ганчароў. А дзе ўзяць грошы для таго, каб накарміць ды рассяліць удзельнікаў па гасцініцах? Сваіх фінансаў у фабрыцы было не так багата, а каб атрымаць дзяржаўную падтрымку, спачатку патрабавалася напісаць праект ды трапіць з ім у федэральную праграму. Шлях, зразумела, доўгі і пакручасты, які, да таго ж, не гарантаваў паспяховага выніку.

гады былі набыты тры электрычныя ганчарныя кругі, электрапеч, шклянныя вітрыны для экспанатаў выставачнай залы. А нядома ўстанова культуры папоўнілася электрычнай глінамялкай. Да таго ж, плошчы Цэнтра ганчарства павялічыліся, і цяпер на іх прадстаўлены дзясяткі экспанатаў ад майстроў глінянай справы з розных куткоў Еўропы і Азіі.

Спонсары ідуць насустрач

Але ж вярнуся да размовы з Таццянай Галавановай. Справа ў тым, што расійская майстрыха — не толькі прызнаны спецыяліст у ганчарнай справе, але і адзін з арганізатараў міжнародных фестываляў глінамесцаў у сваім родным горадзе Скапіне Разанскай вобласці. Усяго ў Скапіне ладзілі пяць міжнародных фестываляў, прычым на апошнім пабывала і дэлегацыя з Гарадной.

Не мог не пацікавіцца арганізацый падобных мерапрыемстваў.

Таму арганізатары вырашылі ісці да кіраўнікоў мясцовых прадпрыемстваў. Як кажа Таццяна Галаванова, у асноўным, пад час хаджэнняў па кабінетах, яны “білі” на патрыятызм, на тое, што, дзякуючы фестывалю, пра Скапін даведаюцца ва ўсім свеце а гэта, у сваю чаргу, адаб’ецца і на вядомасці той прадукцыі, якую вырабляюць у горадзе... І спонсары пайшлі насустрач...

За іхнія грошы ў 2002 годзе быў арганізаваны прыезд майстроў-глінамесцаў з усіх куткоў Расійскай Федэрацыі, Беларусі, Малдовы, Румыніі, Польшчы — больш за 200 чалавек... Усім спонсарам пад час міжнароднага мерапрыемства была забяспечана вялікая рэклама ў сродках масавай інфармацыі. Акрамя таго, кожнаму дырэктару прадпрыемства-мецэната былі ўручаны падзячныя лісты ад высокапастаўленых расійскіх чыноўнікаў... Не варта і казаць, што наступны фэст глінамесцаў таксама быў прафі-

26 — 27 ліпеня ў старажытным Мсціславе прайшло Свята сярэднявечнай культуры “Рыцарскі фэст. Мсціслаў-2014”.

Свята, арганізаванае Цэнтралізаванай клубнай сістэмай Мсціслаўскага раёна, праводзіцца ў мэтах адраджэння старадаўніх традыцый, стварэння ўмоў для культурнага супрацоўніцтва, наладжвання сувязей і абмену досведам у жанры рэканструкцый сярэднявечных мастацтваў, далучэння да лепшых узораў сярэднявечнай музыкі.

Турніры былі і... па модзе

Адкрыццё фэста папярэднічала ўрачыстае пахаванне астанкаў рыцара, знойдзенага ў рэчыцы Віхры. Таксама ў рамках свята прайшла навукова-практычная канферэнцыя з удзелам прадстаўнікоў Праваслаўнай Царквы з Беларусі, Расіі, Украіны і Балгарыі. Таксама аргані-

затары “Рыцарскага фэсту...” прапанавалі ахвотным прыняць удзел у экскурсіях па гістарычных мясцінах Мсціслаўшчыны, убачыць прадстаўленні батлеек і лялечных мініячур “Сярэднявечныя містэрыі”, набыць сувеніры ды падарункі ў “Горадзе майстроў”, наведваць выстаўкі...

Але, безумоўна, галоўнай падзеяй традыцыйна застаюцца турніры, на якія сёлета прыехалі клубы гістарычнай рэканструкцыі з Мінска, Палацка, Барысава, Салігорска, Гродна, Магілёва, расійскага Смаленска.

У першы дзень фэсту коннагістарычны клуб “Залатая шпо-

нансаваны за кошт тых жа, а таксама і новых спонсараў.

Самае цікавае, што з цягам часу мерапрыемства набыло-такі розгалас, што апошняе, пятае па ліку, было прафінансавана таксама і з федэральнага бюджэту... Такім чынам, прыватная ініцыятыва атрымала дзяржаўную падтрымку... На мой погляд, выдатны прыклад таго, як трэба працаваць ва ўмовах недахопу фінансавання шматлікіх рэгіянальных фестываляў, якія ладзяцца на Беларусі!.. Дадам толькі, што фінансаванне пленэру ў Гарадной адбывалася сёлета за сродкі раённага і абласнога бюджэтаў...

Зрэшты, паўстае і шэраг пытанняў: ці маюць намер арганізатары ды мясцовыя ўлады над аць пленэру ў Гарадной больш шырокі розгалас, ці плануюць яны развіваць турыстычную інфраструктуру ў наваколлях вёскі і ўключаць яе ў міжнародныя ды айчынныя турмаршруты, супрацоўнічаць з турфірмамі, пашыраць рэкламную дзейнасць не толькі ў сродках масавай інфармацыі, але і на замежных парталах?

аўтамабіля ці веласіпеда, рызыкуе спаткацца з аўтаспынам. Мне, да прыкладу, каб трапіць на пленэр, а пасля з'ехаць, давлялося "галасавець" на дарозе неаднойчы...

За дастаўку ў Гарадную і назад вялікі дзякуй сумленным кіроўцам! Але ж такі шлях, пагадзіцеся, не зусім добрае баўленне вольнага часу: турыстам з дзецьмі ён не падыйдзе. На жаль, на аўтавазках у Пінску ды Століне я нават і згядкі не ўбачыў пра тое, што ў Гарадной праходзіць мерапрыемства міжнароднага маштабу, што на гэтыя дні запушчаны дадатковыя рэйсы ў гэтае палескае паселішча... На мой погляд, безумоўны пралік як з боку транспартнікаў, так і арганізатараў...

Культура пачалася з...

...любаві да мастацтва

— **Культура — паняцце настолькі ёмістае, што ахоплівае ўсе бакі нашага жыцця і пачынаецца, да ўсяго, з чыстых прыбіральняў. Яна не залежыць ад сацыяльнага паходжання, бо галоўнае — быць арыстакратам па духу. Для мяне ж як для музыканта культура азначае найперш стаўленне да мастацтва, выступае яго своеасаблівым "сінонімам".**

Т Э К С Т

Галіна ГАРЭЛАВА, кампазітар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі

Мая маці была будаўніком, бацька — майстрам на велазабудзе. Але імя ён мне даў у гонар Галіны Уланавай, якую літаральна абагаўляў. Яе вялізны партрэт у партыі Адэты, выразаны з часопіса "Огонёк", вісеў у нас на сцяне — побач з маленечкай выявай Леніна. Бацькі не прапуськалі ніводнага прэм'еры Опернага тэатра. Кумірам маці быў знакаміты беларускі барытон Мікалай Ворвулёў. У доме мелася шмат грамплацінак, у тым ліку з музычнай класікай. Памятаю раманы Тамары Цэрэтэлі, сюіту з балета Аляб'ева "Чароўны барабан" — нешта накшталт Бетховена...

Другой прыступкай у спасціжэнні музыкі стала, вядома, музычная школа, куды адвялі мяне бацькі. Пэўна, ува мне, сваёй старэйшай дачцы, яны бачылі чалавека, які здзейсніў іх заветныя мары. Мама збіралася паступаць у музычнае вучылішча, але пачалася вайна. А пасля адбудовала Мінск. Бацька быў мультыінструменталістам-самавукам, цудоўна саліраваў на акардэоне. У шафе захоўвалася мандаліна, да якой нам, дзецям, нават дакранацца не дазвалялася.

Чакаючы заняткаў, я, здаралася, сядзела ў калідоры музычнай школы і глядзела на карціну Фёдора Васільева "Адліга", рэпрадукцыя якой вісела на сцяне. Гэта было тое сузіранне, якое, мабыць, і сфарміравала мяне як творчага чалавека.

Увогуле ж, мой улюбёны жывапіс — пейзажы, і гэта таксама, верагодна, з дзяцінства. Любімы мастак — Вітольд Бялініцкі-Біруля, асабліва яго "Зімовы сон", напісаны ў 1911-м. Гэтак жа, з дзяцінства, і любоў да паэзіі. Я навучылася чытаць у чатыры гады, і з таго часу не развітваюся з кнігай. Яшчэ да гэтага бацька чытаў вершы — не тыя, што прызначаны "дзіцячымі", а проста класіку. Многія словы мне былі там незразумелыя, сэнс — цымняным, але вабіў рытм і само спалучэнне гукаў, якое ўспрымалася чароўнай музыкай...

...Неяк пачула ад больш маладога калегі: маўляў, ваша пакаленне — зомбі. Задумалася: што ж тады казаць пра цяперашняе — няўжо "камп'ютарныя мышкі"? Памятаю, калі ў фільме "Гадзіннік спыніўся апоўначы" паказвалі Анатоля Адоскіна, які ці не ўпершыню стварыў зусім не карыкатурны вобраз ворага, маці, якая перажыла вайну, казала: "Паглядзі, які высакародны". А калі аднойчы я спытала, што такое камунізм, яна па-філасофску адказала: "Гэта як гарызонт: кожны хоча туды дайсці..." Так што сапраўдная культура — гэта яшчэ і супрацьдзе ад замбіравання. Бо яна вучыць сузіраць — і думаць...

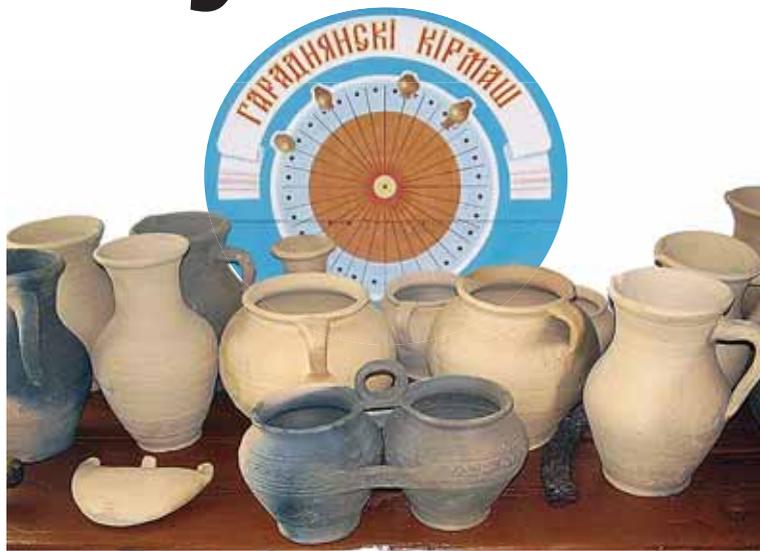
— у глушы Палесся

Гарадная: начныя майстар-класы, аўтаспын на дарогах ды школьная "гасцініца"

За справай — і ўдзень, і ўначы

Як успамінала Наталля Галава, і ў свой мінулы прыезд яна "кватаравала" ў мясцовай школе. На жаль, міні-гасцініцы ці аграсядзібы ў наваколлях Гарадной з тых часоў так і не з'явілася, таму начлег у вучнёўскіх кабінетах для майстроў стаўся завядзёнкай. Праўда, пад час мінулага пленэру, як распавялі арганізатары, хадзілі чуткі, што ў якасці гатэльчыка можна будзе выкарыстаць былы школьны інтэрнат. Але пакуль гэтыя перспектывы — хутчэй за ўсё, адно толькі мары: упадабаны будынак ужо некалькі гадоў як закансерваваны, і каб давесці яго да ладу, патрэбны значныя ўкладанні.

Варта сказаць, што жыццё ў спартанскіх умовах для майстроў ганчарнай справы мела і свае выгоды. Справа ў тым, што ад школы да Цэнтра ганчарства, дзе вырабляліся гліняныя вырабы, ісці не так ужо і

далёка. Таму многія ўдзельнікі пленэру працавалі за ганчарным кругам і зранку, і ўдзень, і ўначы. А пасля працы скіроўваліся да мясцовых кар'ераў, дзе можна было не толькі накапаць якаснай гарадзянскай гліны, але і паплаваць...

Не магу не распавесці і пра своеасаблівую "фішку" сёлеташняга пленэру. Ёю стаўся прагляд стужкі з дзяржаўнай фільматэкі Польшчы пра вёску Гарадная. Карціна была знята яшчэ ў далёкім 1939 годзе і доўжыцца восем хвілін, але ў ёй адлюстраваны ўвесь цыкл работы з глінай — ад назапашвання матэрыялу да абпальвання гатовага посуду і продажу яго на кірмашы ў Пінску. Па словах загадчыка аддзела традыцыйнай культуры Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтра, каардынатар пленэраў у Гарадной Ларысы Быцько, грошы на заказ копіі фільма з двухразовай дэманстрацыяй перад глядачамі былі выдаткаваны з бюджэту райвыканкама.

Але ж, як слушна заўважыла мастацтвазнаўца Вольга Лабачэўская, якая таксама пабывала гэтымі днямі ў Гарадной, на жаль, у Беларускім дзяржаўным архіве кінафотафонадакументаў падобнага фільма няма. Як і іншых стужак, знятых у міжваенны час польскімі кінаржысёрамі на беларускай зямлі, нягледзячы на тое, што гэта наша супольная спадчына... Вось і даводзіцца браць у Польшчы дазвол на паказ...

Эх, дарогі...

Акрамя таго, што ў Гарадной так пакуль і не з'явілася месца начлегу для гасцей, яшчэ адной праблемай выглядае транспартная. І сапраўды, дабрацца да вёскі не так ужо і проста. Знаходзіцца яна за 13 кіламетраў ад шашы Пінск — Столін, а, напрыклад, са сталіцы Беларускага Палесся аўтобусы сюды ідуць толькі па пятніцах і нядзелях. Таму той, хто вырашыць завітаць у вёску без

ахвотна распавядалі пра тэхналогію і прызначэнне вырабаў. Што да культурнай праграмы, то, пры ўсёй відовішчасці, інфарматыўнасці, на жаль, аказалася недастатковай: пад час турніраў і творчых выступленняў амаль не гучала ніякіх тлумачэнняў ды гістарычных даведак, а калі яны і былі, дык вельмі сціслыя. Не хапала менавіта сярэднявечных забаў і атракцыёнаў, на якіх самі глядачы

маглі б паспаборнічаць у моцы, спрытнасці і кемлівасці.

Але ўсё гэта — знакі таго, што фэсту яшчэ ёсць куды расці і чым здзіўляць гасцей.

Алёна БЕЛАНОЖКА, вядучы рэдактар Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці і культурна-асветніцкай работы Фота аўтара

■ У працяг тэмы

Акурат пасля фэсту ў рэдакцыі раздалася адразу некалькі тэлефанаванняў аднаго зместу. Чытачы скардзіліся, што непрыемная неспадзяванка чакала тых наведвальнікаў фэсту, якія не мелі на мэце заставацца ў Мсціславе на ноч, але прыехалі ў горад не на ўласным транспарце. Справа ў тым, што выехаць з Мсціслава ўвечары было вельмі складана. Так, апошні афіцыйны рэйс, якім можна было дабрацца да Магілёва, адышоў ад аўтастанцыі ў 17.40 — амаль у той час, калі на Замкавай гары толькі распачыналіся выступленні музычных гуртоў. Перад ім ішоў рэйс "Мсціслаў — Мінск" на 16.30. "Магчыма, каб не накладкі з транспартам, на фэсце было б значна больш гасцей", — казалі крыху засмучаныя глядачы. "Таксама хацелася б убачыць больш арыгінальнай сувенірнай прадукцыі з лагатыпамі свята", — дадавалі яны.

Спадзяёмся, у наступных нумарах адказы на гэтыя ды іншыя пытанні зможам пачуць ад арганізатараў свята, гутарку з якімі рэдакцыя мае ў сваіх планах.

ра" прадставіў конны турнір, спаборнічалі ў трапнасці лучнікі і мечнікі, а пасля быў праведзены "турнір пяцёрка". Адбыліся штурм замка і "бітва дзвюх армій". Адважных рыцараў падтрымлівалі іх прыгожыя дамы, між якімі разгарнуўся негалосны чэмпіянат па сярэднявечнай модзе, што захапіў глядачоў не менш, чым даспехі ваяроў.

Гасцям і ўдзельнікам фэсту свае творчыя праграмы прадставілі калектывы "Млын Сонца", "Фламея", "Рава", "Irdorath", "Фрам", "Форд Вейт", "Літы талер". Таксама глядачоў, якія завіталі на фэст, чакалі майстар-клас па сярэднявечных танцах і фэаер-шоу.

Ёсць пажаданні да арганізатараў фэсту. Так, вельмі добра свой тавар прэзентавалі рамеснікі, якія

Да 75-годдзя з дня нараджэння славуэта земляка — Чэслава Нэмэна, ураджэнца Старых Васілішак, што на Шчучыншчыне, — працягваем даследаванне кантактаў артыстаў ансамбля "Песняры", найперш яго "залатога складу", з гэтым рок-музыкантам, кампазітарам, паэтам, мастаком. Месцам першай сустрэчы ў 1971-м, нагадаем, стаў польскі горад Сопат, дзе і ладзіцца славыты фестываль песні. Але сёння працягваем друкаваць успаміны ўжо не ўдзельнікаў той сустрэчы. Так, "Песняры" розных скліканняў таксама мелі, хай часцяком і выпадковыя, стасункі з Нэмэнам.

Сяргей ТРАФІЛАЎ

Што сказаў Ткачэнка?

Яшчэ адзін штрых да беларускай немэнаграфіі атрымаў, пагутарыўшы з заслужаным артыстам Рэспублікі Беларусь, гітарыстам ансамбля "Песняры" ў 1978 — 1985 гг. Уладзімірам Ткачэнкам. Дарэчы, гледачом мінскага канцэрта нашага земляка ў 1976-м... Пад час сустрэчы Уладзімір Мікалаевіч паказвае дыск з запісам трыб'юта Чэславу Нэмэну гродзенскага аркестра "Капрыз", што выйшаў у некалькіх асобніках для ўдзельнікаў праекта. "Каб лягчэй згадалася", — усміхаецца ён. Пасля суразмоўца адшуквае альбом на сваім камп'ютары. Трапляем на нумар "Jednego serca" ў выкананні Валерыя Дайнэкі.

— Ну класна ж пяе! — кажа Ткачэнка і дадае: — Усе аранжыроўкі імкнуўся зрабіць як мага бліжэйшымі да арыгінала, але практычна ў кожны твор дадаў сольную партыю гітары, без якой проста не ўяўляю сапраўднай рок-музыкі... Прызнаюся, мне заўжды падавалася, што ў Нэмэна на запісах заўжды не стае добрага гітарыста. (Усміхаецца.)

І вось калі Уладзімір Мікалаевіч быў гатовы распавесці пра трыб'ют, я... прапанаваў яму прыгадаць часы больш далёкія — дапесняроўскія.

— Пра сустрэчу "Песняроў" з Чэславам Нэмэнам у 1979-м у Сочы (другі год маёй працы ў ансамблі) я нічога не памятаю, хача, падавалася б, падзея яркая... А вось на мінскім канцэрце Нэмэна ў Палацы спорту я пабываў яшчэ студэнтам кансерваторыі. Меў вялізнае жаданне трапіць на выступленне, прычым было адчуванне, што больш падобная магчымасць не прадставіцца. Так і здарылася...

Пра творчыя сувязі Чэслава Нэмэна і "Песняроў"

мы пісалі ў №№ 7, 9, 11, 27, 29 за 2014 год, паабяцаўшы новыя адкрыцці чытачам. Сёння — публікацыя чарговых фрагментаў.

Не памятаю, каб я нейкім асаблівым чынам шукаў білет, хача ён мог быць і не самым танным для мяне — тагачаснага студэнта. Я, у 1972-м прыехаўшы з Віцебска, па сутнасці, не паспеў пабываць ні на якіх буйных канцэртах. Урэшце, Нэмэн быў адным з першых выдатных музыкантаў, якія тут гастралювалі. З пэўнай часткай ягонай творчасці, што даходзіла да нас, я быў знаёмы. У Інтэрнэце пазней прачытаў, што песня "Dziwny jest ten świat" была напісана ў 1967-м: "Песняры" яшчэ не ўтварыліся, а Нэмэн напісаў і выканаў такі шэдэўр!

Не магу дакладна сказаць, быў той канцэрт сольным выступленнем польскага артыста альбо — "сялянкай" з зоркамі савецкай эстрады. Мабыць, з той прычыны, што мне запомніўся выключна сам Чэслаў Нэмэн. Да ўсяго, менавіта на тым канцэрце ледзь не ўпершыню пачуў Моод — рэдкі па тых часах інструмент, амаль сінтэзатар: ён мог узнавіць, скажам, такі тэмбр флейты, калі чалавек літаральна дыхае паветрам, што тады было неверагоднай навінкай! Цяпер жа такое дадаецца ў камп'ютарных рэдактарах гуку элементарна! Я да таго, што ўражанне ад канцэрта было праўдэ магутнае! Але пад час вы-

Леванд Тышко і Уладзімір Ткачэнка (справа). / Фота з альбому Леаніда Тышко, перапрымае Іванам Капсамунам

"Песняры" і Чэслаў Нэмэн

Невядомыя сустрэчы легенд

Нэмэн і яго артысты прыязджаюць у Мінск у гэтым іміджы. / Фота, якое друкуецца ўпершыню, прадставіў Ігар Чарняўскі

ступлення візуальны вобраз Нэмэна ў мяне не склаўся: сядзеў далёка, бінокля не меў... Але адчуванне, знітаванае з музыкай, засталася.

А як ён спяваў! Калі, дарэчы, параўноўваць голас Чэслава Нэмэна з чымсьці яшчэ, то адзіны, каго можна паставіць з ім побач, — Уладзімір Мулявін. У іх абодвух рэдкі на эстрадзе драматычны тэнор — магутны, звонкі, высокі. Я дык і не прыгадаю такога выпадку, каб Мулявін калісьці хварэў, быў "не ў голасе". Гэта было проста "луджанае горла". Астатнія ж салісты — спрэс лірычныя тэноры: салодкія, прыгожыя. Наогул, мяркую, што Нэмэн і Мулявін былі двума цэнтральнымі постацямі таго часу на славянскай музычнай прасторы. Нэмэн узяў на неверагодны ўзровень польскую музыку, а "Песняры" — беларускую. Калі я слухаў Нэмэна, мне заўжды было цікава, што па-польску гэтыя творы гучаць сапраўднымі. А мо так падавалася, паколькі на той час нічога не было ў нас сапраўднага...

Зраблю паўзу ва ўспамінах, каб выказаць наступную думку: з усіх славянскіх музыкантаў, спевакоў, на маю думку, Чэслаў Нэмэн — велічыня нумар адзін сярод тых, хто ўвабраў рок-музыку, якая з'явілася ў 1960-я. Як спявак, як кампазітар ён

ёміцца толькі з адной песняй з пераствораных на CD: "Nim przyjdzie wiosna". Аднончы слухаў яе ў версіі таго перыяду, калі Нэмэн стаў актыўна выкарыстоўваць электроніку: там гучала шмат разнастайных шумоў, дадатковых гукаў, сінтэзатараў. І не змог адразу ацаніць гэтую песню, паколькі адцягвалі ўвагу названыя эфекты. Калі пачуў некалькі іншых версій — зусім іншая справа. На маю думку, Пётр Ялфімаў са сваім лірычным голасам выканаў яе для альбому ці не лепш за "Dziwny jest ten świat", што прынесла яму Гран-пры "Славянскага базару ў Віцебску" ў 2004-м. Наогул, у нашай з "Капрызам" інтэрпрэтацыі атрымаўся ў гэтым творы практычна сімфа-рок. Флейты, габоі. А мо і Вівальдзі настроем нагадвае. Карацей, твор гэты падабаецца і па сёння. Мне за аранжыроўку не сорамна!

Выпуск трыб'юта — ініцыятыва Гродзенскага дзяржуніверсітэта імя Янкі Купалы. Кіраўнік праекта — Раіса Левіна, якая ачолювае эстрадны аркестр "Капрыз". А я з названым калектывам супрацоўнічаў амаль дзесяць гадоў у якасці кампазітара, аўтара музычных інтэрпрэтацый і аранжыроўкаў. Прызнацца, калі аркестр прапанаваў паўдзельнічаць у праграме, у мяне былі сумневы, скажам, адносна жаночага вакалу ў творах Нэмэна. Я не ведаў, што ў іх ёсць спявачка Святлана Дзякун, якая вельмі прыстойна выканала большую частку нумароў. Яе выкананне высока ацанілі і палякі пад час прэзентацыі ў бібліятэцы Беларускага ўніверсітэта. У чым палягалі мае сумненні? Скажам, у Польшчы я чуў у жаночым выкананні толькі ўжо загаданую лірычную "Nim przyjdzie wiosna", а вось больш мужчынскія нумары... Пакуль не пачуў Святлану, думаў, што гэта немагчыма, а яе голас сапраўды вельмі пасуе нэмэнаўскаму рэпертуару.

Што да аркестра, дык па досведзе супрацоўніцтва мне падавалася, што ў іх найлепш атрымліваўся традыцыйны джаз 1930 — 1940-х: не

надта складаны, але даволі музычны. У некаторых дэталях дзяўчаты ўдзельніцы праз сябе "пераскочылі" і дасягнулі выдатнага гучання. У такім выглядзе адрэжэнне саўнду 1960 — 1970-х вельмі пасуе менавіта студэнцкаму аркестру. Спытаецца: а як жа рок-музыка? На тых запісах, якімі я кіраваўся, былі амаль нячутныя барабаны і бас. Музыканы малюнак складаўся з агульнай сярэдняй інструментальнай лініі і голасу Чэслава Нэмэна. Месцамі было наогул не зусім зразумела, што ж за інструмент там грае. Таму мне хацелася рытм-групу зрабіць такой, каб мы з пункту погляду сучаснасці спрабавалі паказаць тагачасны гук. Скажам, у гады, калі рабіліся запісы Нэмэна, часцяком не ўяўлялі, якія элементы і якім чынам павінна выконваць бас-гітара. Цяпер жа маем прадстаўленне пра тое, якія існуюць стылі ігры, што з іх найбольш пасуе пэўнаму твору.

Свой унёсак у гучанне зрабілі салісты-мужчыны — Пётр Ялфімаў і Валерыя Дайнэка. Атрымаўся добры, прыгожы і якасны праект, зроблены з вялікай павагай да Нэмэна. Больш складана было дамовіцца, знайсці вольны час. Але я рад, што і Пётр, і Валерыя бліскава выканалі свае нумары. Наогул, з ліку аичынных вакалістаў асабліва не мелі з каго выбіраць. Таго ж Мулявіна ніхто пакуль не змог паўтарыць, а Чэслаў Нэмэн — гэта і ўвогуле выканаўца, кампазітар сучаснага ўзроўню...

Шмат часу пайшло на запіс, паколькі выконвалі і фіксавалі творы ўжывую. Было складана спалучыць у адным пункце аркестрантак, салістаў і гукарэжысёра. Праўда, за гэты час мы паспелі сыграць некалькі разоў у Польшчы, у Гродне. Дарэчы, пасля канцэрта ў Беларускай універсітэце да нас падышоў бас-гітарыст Ежы Дэмскі, які ў 1976-м прыязджаў у Мінск разам з Нэмэнам. Яму за семдзесят. Падышоў да мяне, пахваліў і сказаў, што яму ўсё спадабалася. Усё гучала душэўна, без "заумностей". Была ідэя выступіць у Старых Васілішках, але — не атрымалася. Калі б дзяўчаты туды трапілі, то і дыск быў бы ў экспазіцыі Клуба-музея. Мелася ідэя паказаць работу ў Мінску, ды так і не ўдалося. Прафесійнага відэазапісу выступленняў не рабілі. Галоўнае, што ёсць ноты, людзі, якія выконвалі, як і жаданне нешта яшчэ прадставіць з нэмэнаўскай спадчыны.

Мне цяжка сказаць, беларуская ці польская плынь музыкі адчуваецца ў некаторых творах Чэслава Нэмэна. Але тое, што гэта славянскае, блізкае і нам, — несумненна. Яно не ўласціва ні англійскай, ні амерыканскай музыцы — нашых краёў гучанне, інтэрпрэтацыі Нэмэнам рускіх народных і аўтарскіх песень: яны не гучаць як фальклор, але ў іх добра чуваць фальклорную аснову, калі іх спявае рок-музыкант. Калі б у нас быў сапраўдны рок, то рок-музыканты спявалі б прыкладна гэтак жа, як мне падаецца. У выпадку з названымі песнямі манера выканання, рокавыя мелізмы не зачымяваюць сутнасці. Калі мы з "Песнярамі" бывалі ў краінах, дзе не чулі анічога славянскага, і пачыналі граць беларускія народныя песні, публіка ўсё роўна адчувала фальклор. І на канцэрце Нэмэна 1976 года нешта такое ўлоўліваю.

Чэслаў Нэмэн — музыкант, варты самай шырокай увагі. Ягоную творчасць вярта ўсебакова вывучаць. Вось, скажам, "The Beatles": парадку 60% іх музыкі не ведае ніхто, апроч самых адданных фанатаў. Так і з Нэмэнам...

У наступных частках падвынікуем тэму і высветлім, ці былі кантакты з Нэмэнам у іншых артыстаў "Песняроў".

Наўрад ці знойдзеца ў нашай гісторыі герой, з якім звязана больш загадка, чым з Тадэвушам Рэйтанам, наваградскім падкаморным, паслом на Надзвычайны Сойм Рэчы Паспалітай 1773 — 1775 гг. Але навукоўцам і дасюль не вядомыя ні дакладная дата ды месца нараджэння, ні прычына смерці і нават месца спачыну чалавека, імя якога залатымі літарамі павінна быць напісана на гістарычных скрыжалях Беларусі. Затое жыцццяпісы ягоныя насьчычаны прыгожымі міфамі. Але, як вядома, праўда цікавейшая за байкі.

Тэрэза Рэйтан з Валадковічаў — маці Тадэвуша Рэйтана.

Апошні з рода — Язэп Рэйтан.

Сенсацыі і "сенсацыі" жыццяпіса Тадэвуша Рэйтана

Капліца Рэйтанаў у Грушаўцы. Сябра ў Грушаўцы на пачатку стагоддзя.

Адно з пытаньняў датычыцца паходжання роду Рэйтанаў. Чый ён: літвінскі (беларускі) ці польскі? Галасы з-за Буга ва ўнісон безапеляцыйна абвешчаюць: "Польскі!", — іх рэха чуваць і ў нас. Але што кажуць крыніцы? Зазірнём у радавод. Першы з Рэйтанаў, які прыбыў на тэрыторыю Вялікага Княства Літоўскага, быў прускім рыцарам на службе Радзівілаў, а далей род глыбока пусціў карані ў нашу, а не ў польскую глебу. 300-гадовая гісторыя літвінскай галіны Рэйтанаў скончылася ў 1910-м у Грушаўцы, калі памёр апошні яе прадстаўнік — Язэп Рэйтан.

Калі ж нарадзіўся Тадэвуш?

200 гадоў таму шляхціч з Берасцейшчыны Юльян Урсын Нямцэвіч напісаў першы жыццяпіс Тадэвуша Рэйтана. Што не ведаў, дадаў ад сябе. Напрыклад, дату нараджэння, якую ўжо забыліся і сваякі героя. Выйсца было знойдзена простае: пісьменнік узяў яе літаральна са столі. Тое ж тычылася і акалічнасцей смерці Рэйтана, і месца яго пахавання.

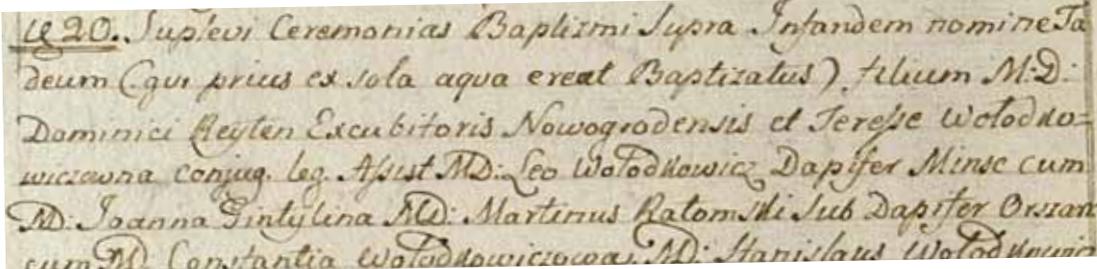
Да шчыраванняў Нямцэвіча і сучаснікі, і нашчадкі паставіліся некрытычна, рассядаванняў ніхто не праводзіў. Таму ажно да нашага часу ўсе, хто шануе імя героя, падымалюць келіх у гонар Тадэвуша Рэйтана менавіта 20 жніўня, адлічваючы яго жыццё ад 1742-га.

Вышукваючы аднойчы ў Нацыянальным гістарычным архіве інфармацыю пра свой радавод, натрапіў я на абцягнутую рудой скурай касцельную кнігу, дзе былі запісаны хросты Ляхавіцкай парафіі за ўсё XVIII стагоддзе. Ёта неверагодная ўдача: колькі такіх кніг пад час войнаў пайшлі дымам, разам з тымі звесткамі, што ўтрымлівалі!

Адкрыў я кнігу на 1742 годзе, хутчэй адшукаў жнівень месяц і... не знайшоў там інфармацыі пра Рэйтанаў. Затое сярод запісаў за ліпень, а менавіта 20-га, выявілася першая згадка імені Тадэвуша, сына Дамініка Рэйтана і Тэрэзы з Валадковічаў — з нагоды абраду завяршэння хросту.

Мая знаходка абвергла "вядомую" дату нараджэння. Тадэвуш не мог з'явіцца на свет у жніўні, дый у ліпені, мяркуючы па ўсім, таксама. Чаму так упэўнена сцвярджаю? Бо,

Што "са столі", а што — не

Метрыка давярэння працэдуры хросту Тадэвуша Рэйтана.

як вынікае з той самай касцельнай кнігі, хрост ягонай малодшай сястры Ганны Уршулі адбыўся ўжо 28 лістапада 1742-га. Адпаведна, розніца атрымліваецца зусім невялікая. Дый хрысцілі тады, як правіла, амаль адразу па нараджэнні дзіцяці.

Лагічна дапусціць, што Тадэвуш мог нарадзіцца не пазней, чым у апошнія месяцы 1741-га. Шукаючы адгледку, супастаўляючы вядомыя мне звесткі, корпаючыся ў архівах, прыйшоў да такой высновы: хутчэй за ўсё, патрэбная нам дата — напрыканцы кастрычніка. На гэты час прыпадае большасць хростаў пад імем у гонар апостала Юды Тадэвуша (згадваецца 28 кастрычніка), які, дарэчы, лічыцца апекуном тых, хто бярэцца за безнадзейную справу!

Заставалася знайсці доказы сваіх здагадак. Тут варта прыгадаць і яшчэ адну дату: Дамінік і Тэрэза Рэйтаны ўзялі шлюб 1 снежня 1739 года. Мяркуючы па ўсім, Тадэвуш

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
арт-куратар, прадстаўнік
арт-суполкі імя Тадэвуша Рэйтана

Т Э К С Т

быў іх першынцам — прынамсі, згадак пра ранейшыя хросты дзяцей выявіць не ўдалося. Затое знайшоў два лісты Дамініка Рэйтана да сваіх патронаў Радзівілаў. Першы датуецца лістападам 1740 года, а другі — кастрычнікам 1741-га. Напісаны яны на латыні, што сведчыла пра іх надзвычайны характар. Пераклад, які на маю просьбу зрабіў зныны філолаг-латыніст Алесь Жлутка, даў адказ на пытанні. Тадэвуш (хоць яго імя не згадваецца) нарадзіўся напрыканцы кастрычніка 1740 года (або, магчыма, у самым пачатку лістапада), але ў першыя ж дні жыцця моцна захварэў. Таму занепакоены бацька звяртаўся па парадку да

Міхала Казіміра Радзівіла "Рыбанькі" — свайго сябра, а да таго ж бацькі куды больш дасведчанага. У 1741-м стан здароўя сына зноў моцна занепакоіў Дамініка, таму Радзівілу давялося другі раз ратаваць малога Тадэвуша. І толькі 20 ліпеня 1742 года, калі хлапчук ачунаў, быў завершаны хрост...

Хто пахаваны "пад грабамі"?

У чэрвені 1930 года польскія газеты распаўсюдзілі сенсацыю: знойдзена пахаванне героя! Момент абраны зручны: набліжалася 150-я гадавіна з дня смерці Тадэвуша Рэйтана — 8 жніўня 1780-га. Раскопкі ў Грушаўцы праводзіў камітэт росшуку магілы Рэйтана, якім кіраваў уладальнік недалёкага адтуль маёнтка Нача Зыгмунд Чарноцкі. Прысутнічалі чыноўнікі, гаспадары сядзібы і проста цікаўныя.

У месцы, якое тутэйшыя называлі "пад грабам", згодна з паданнем, было пахаванне. З'явілася здагадка, што Рэйтан знайшоў свой спачын там. Легенда не была галаслоўнай. Рыдлёўкі ўдзельнікаў раскопак неўзабаве ўтыркнуліся ў нешта цвёрдае: перад вачыма адкрылася старажытная цагляная крыпта. Некалі ў ёй ужо папрацавалі "чорныя капачы" немаведама якога стагоддзя, і, апроча няпоўнага касцяка ды некалькіх кавалкаў іржавай бляхі, у магіле нічога не засталася...

Ф О Т А Ф А К Т

Месца Булгакаў

На жаль, ад сядзібы роду Булгакаў на Навагрудчыне сёння не засталася ані знака... Акрамя нешматлікіх здымкаў у калекцыях айчынных музеяў, пра знакамітага фатографа першай паловы XX стагоддзя Яна Булгака на Беларусі ў матэрыяльным выглядзе нагадваюць помнікі прадстаўнікам фаміліі ля касцёла ў Варончы. Пра тое, як сёння вярнуць імя гуру айчыннай фотаздымкі ў культурную прастору Беларусі, гаворым на старонках 6 і 9.

Фота Валерыя ВЯДРЭНКІ

